

Univerzita Pardubice

Fakulta filosofická

**Vnímání moderní války v současné společnosti
studenty sociální antropologie**

Miloš Kačer

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miloš KAČER**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociální antropologie**

Název tématu: **Vnímání moderní války v současné společnosti studenty sociální antropologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student se zaměří na teoretické vymezení moderní války, na její formu prezentace v médiích (zpravodajství, dokumentární a hrané filmy). Současně provede výzkum mezi studenty sociální antropologie zaměřený na jejich vnímání prezentování válečných událostí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný, Josef a kol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha : P3K, 2007. ISBN 978-80-90-3587-6-8.
2. Hvižďala, Karel. Moc a nemoc médií : rozhovory, eseje a články 2000-2003. Praha : Máj : Dokořán, 2003. ISBN 80-86569-70-5.
3. Kopal, Petr. (ed.). Film a dějiny. Praha : Nakladatelství lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-667-2.
4. McLuhan, Marshall. Člověk, média a elektronická kultura. Brno : Jota, 2000. ISBN 80-7217-128-3.
5. Monaco, James. Jak číst film : svět filmů, medií a multimédií : umění technologie, jazyk, dějiny, teorie. Praha : Albatros, 2004. ISBN 80-00-01410-6.
6. Ramonet, Ignatio. Tyranie médií. Praha : Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6.
7. Schulz, Winfried. Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0827-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Lívía Šavelková, Ph.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Lívía Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25. 03. 2009

Miloš Kačer

ABSTRAKT:

Tato práce odvíjí svoji logickou strukturu, od snahy vytvořit vlastní, specifický pohled na moderní válku. Namísto snahy o popsání složitého a často neurčitého problému obecného vnímání současných válek, se zaměřuje na elementární a jasně definované aspekty této samotné percepce. Z tohoto úhlu pohledu zkoumá základní faktory, jako schopnost identifikovat vizuální, kvantitativní a kontextuální prvky moderních válek. Cílem této práce je najít nejběžnější desinterpretace, chybné odhady a neschopnost vytvořit správná hodnocení moderních válek.

Klíčová slova: Vnímání války, Současné války, Moderní armáda, Vizuální percepce

ABSTRACT:

This work is making its logical structure by creating specific viewpoint of modern warfare. Rather than trying to describe complex and often vague general perception of today war, it's focusing on elementary aspects of war apprehension itself. Through this lens this sheet recognise basic elements like ability to identify visual, numerical and contextual aspects of modern warfare. Essence of this research is to find most common desinterpretations, false conceptions and inability to make adequate classification in context of present wars.

Key words: Perception of war, Modern warfare, Modern Army, Visual perception

Obsah

1. Úvod
2. **Kritická analýza forem prezentace záběrů.**
 - 2.1 **Analýza záběrů z bojových situací.**
 - 2.2 Metodologie
3. **Teoretická reflexe**
 - 3.1 Struční vývoj Evropského válečnictví
 - 3.2 **Moderní chápání války.**
 - 3.2.1 Biologicko-psychologické příčiny válek
 - 3.2.2 Ekonomické a geopolitické příčiny válek
 - 3.2.3 Antropologické příčiny válek
 - 3.3 Extrémně asymetrická válka
4. **Komparační studie běžně dostupné literatury.**
 - 4.1 Kvantitativní komparace ztrát
 - 4.2 Případové srovnání
 - 4.3 Vizuelní komparace
 - 4.4. Vyhodnocení komparační studie
5. **Výzkum elementárních aspektů války**
 - 5.1 Kvantitativní průzkum obecných znalostí
 - 5.1.1 Dotazník č. 1
 - 5.1.2 Dotazník č. 2
 - 5.1.3 Dotazník č. 3
 - 5.1.4 Vyhodnocení kvantitativního průzkumu obecných znalostí.
 - 5.2 Vizuelní komparace – analýza znalostí bojových prostředků
 - 5.2.1 Dotazník č. 4
 - 5.2.2 Dotazník č. 5
 - 5.2.3 Dotazník č. 6
 - 5.2.4 Dotazník č. 7
 - 5.2.5 Dotazník č. 8
 - 5.2.6 Vyhodnocení vizuelní komparace
 - 5.3 Doplňkové šetření
 - 5.3.1 Dotazník č. 9
6. Závěr
7. Seznam použité literatury
8. Přílohy

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval několika lidem bez jejichž pomoci by tato práce nevznikla a kteří se tak na její existenci významně podílejí.

V první řadě bych rád poděkoval PhDr. Livii Šavelkové za pomoc a především za projevenou trpělivost.

A dále pak Mgr. Renatě Lelkové, Ivě Šimkové, Janu Hejzlarovi, Stanislavu Vítovi a Heleně Šefrnové za pomoc s různými technickými aspekty, které byly nad moje síly.

1. Úvod

Válka. Fenomén, který zřejmě doprovází lidstvo od jeho samotných počátků. Šrámy a záseky v kostech, nepravidelné otvory v lebkách, úlomky šípů, či oštěpů, nebo špatně zhojená zranění. Pravděpodobné důkazy toho, že konflikt a organizované formy násilí byly součástí života lidské civilizace od jejích ranných počátků¹. A od počátků tyto jevy nevyhnutelně způsobují paradoxy v samotném sebepojetí našeho živočišného druhu. Je organizované násilí hnací silou která zabraňuje stagnaci a neustále posouvá hranice našich možností², nebo je díky zdánlivě nezastavitelné akceleraci destruktivního potenciálu zbraní hromadného ničení ve své podstatě naší konečnou hranicí? Či na té nejelementárnější rovině – je organizované násilí, zaměřené vůči členům svého vlastního druhu přirozenou, biologicky determinovanou tendencí, nebo je násilné řešení konfliktů nevyhnutelně podmíněno latentní přítomností odstředivých, resp. rozkladných sil uvnitř každého uspořádaného systému.?V tomto kontextu lze prohlásit, že válka je jakýmsi podobenstvím mikrosvěta člověka, jakožto individua uvnitř ohraničeného systému. Válka jako neustálý boj podvědomých sil a tužeb se sebereflekujícím egem. Válka jako boj vrozených potřeb a získaných přání jedince proti normativním, restriktivním potřebám společenského konsensu. Nebo válka jako adaptivní behaviorální vzorec ve vysoce konkurenčním prostředí, kdy jen určité skupiny vlastní prostředky zajišťující přežití. Z interpersonálního pohledu je tak válka (či lépe konflikt) nejen nedílnou částí lidských dějin jako celku, ale především také významnou formující součástí osobnosti každého jedince.

Takto je válka, byť ve své abstraktní rovině, implicitně obsažena v každodenním životě člověka jako individua. Posun tohoto modelu na další, tedy celospolečenskou úroveň, je však složitější. Současná geopolitická situace sice k tomuto logickému přesahu přímo vybízí, ale tento krok v sobě obsahuje zásadní problémy. Především uvozuje elementární, nikoli však snadnou a dosud jen naznačenou otázku. Co je to válka? Jak události nedávných let, tak v současnosti probíhající válečné konflikty, ať už ty velké s mezinárodním přesahem, jako v Afghánistánu či Iráku, tak nespočetné lokální válečné konflikty, činí válku byť latentním, přesto však neustále přítomným prvkem každodenní reality. Přesto paradoxně explicitní všudypřítomnost „velkých“ a množství „malých“ válečných konfliktů činí jejich rámec a povahu mnohem nezřetelnější, než by se na první pohled mohlo zdát. V případě tzv. konfliktů nízké intenzity jejich nestandardní charakter, kolísavá intenzita a často velmi složité pozadí činí z těchto konfliktů výzvu samotné klasifikaci toho, co ještě je regulérní válka a co má spíše formu ozbrojeného střetu.

V případě „velkých“ válečných konfliktů pak narážíme na zcela opačný případ. Tyto válečné konflikty, jejich aktéři, morální a ideové strany i dopad jsou naopak, přes svou vágní podstatu až příliš jasně a jednoznačně předefinovány. Takto nazíraný pomyslný střet civilizací tak ve velmi vyhraněných pozicích

¹ The Evolution of Lethal Intergroup Violence. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America [online]. 2005, vol. 102, no. 43 [cit. 2009-20-03]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>. s. 15294

² Gilpin(1981) in Theories of General War. World politics[online]. 1985, vol. 37, no. 3 [cit. 2009-20-03]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>. s. 344

fixuje archetypy bojujících stran. Nepřítel je schopen „*děbelských činů*“, „*nemá úctu k lidskému životu*“, „*schovává se v temnotách*“³. Nebo z úst bývalého prezidenta ČR V. Havla „*Domnívám se, že je to velké civilizační varování, které nás vyzývá k tomu, abychom maximálně zmobilizovali svou odpovědnost za tento svět.*“⁴ Je tedy nutno, v rámci řečeného, rozhodně se postavit velkému nepříteli. „*Amerika je jednotná. Svobodmilovné státy na celém světě stojí po našem boku. Bude to monumentální zápas dobra se zlem. Ale dobro zvítězí.*“⁵ Pohybujeme se tak v rovině velmi ostrých dichotomií. Obě strany konfliktu velmi jasně profilovány a oběma jsou přiřazeny velmi srozumitelné a vyhraněné kvality. Barbarství na jedné straně a křížová výprava proti terorismu na straně druhé⁶. V tomto případě tak není problémem vymezení hranic, či konkrétních rysů válečného konfliktu, ale zásadní posun směrem k subjektivní, hodnotící rovině. Namísto fyzického, přímého, násilného organizovaného střetu zneprátelených sil se těžiště pojetí války posouvá k spíše „*rétorickému*“ střetu ideologií, etických paradigmat, morálky a schopnosti ospravedlnit samotné vedení války. Ať už budeme současné konflikty hodnotit z pozice velkých nebo naopak malých válek, stále však zůstává předestřena otázka : „*Co je to vlastně válka?*“ Jaké jsou její podoby a hlavně, jak je běžně vnímána? Tedy klíčové otázky, na které se chci zaměřit v rámci svojí bakalářské práce s názvem „*Vnímání současné války v moderní společnosti studenty sociální antropologie.*“

2. Válka v přímém přenosu – kritická analýza forem prezentace záběrů z bojových situací

Prvním krokem, ve snaze alespoň částečně analyzovat současný diskurs vnímání války, je zaměření se na nejobecnější rovinu dostupných informací. Tedy konkrétně na způsoby prezentace aktuálních záběrů z bojových situací. Volba tohoto konkrétního způsobu prezentace války má několik výhod. Tou asi nejdůležitější je fakt, že se prakticky vyhýbá jakékoli následné explanaci. Tzn. jde o velmi surovou formu informací týkajících se současné války, které ovšem neprošly obvyklým mediálním zpracováním a hlavně přidáním dodatečných významů. Ačkoli následně naznačím, že ani tento způsob prezentace není často ušetřen výrazných posunů, přesto se jedná o efektivní způsob, jak zkoumat určité roviny obecné percepce války bez vtažení do jejího velmi komplexního a složitého kontextu.

Koncepce: Analýza forem prezentace se zaměřuje na tři na sebe navazující faktory. Za prvé, popis způsobů prezentace nejaktuálnějších záběrů z bojových situací současných konfliktů. Zaměřuje se na žánrovou estetiku a hlavní charakteristické prvky tohoto způsobu prezentace války obecně. Za druhé pak rozebírá základní rozmezí cílených a často skrytých posunů významu v rámci těchto záběrů. A konečně ve třetí části se zabývá významovými posuny v rámci různých kompilací tohoto druhu materiálů a následně i okrajově způsoby jejich falsifikace.

³ Z projevu prezidenta USA G. W. Bushe z 11. a 12. 9. 2001. citováno z Nekvapil, Jiří; Leudar, Ivan. *Prezentace událostí* 11. 9. 2001: Bush, bin Ládín a jiní v interakci. *Sociologický časopis*. 2006, vol. 42, no. 2, s. 353-377

⁴ Ze zprávy ČTK o mimořádné tiskové konferenci prezidenta V. Havla (v Praze 11. 9. 2001). Tamtéž.

⁵ Z projevu prezidenta USA G. W. Bushe z 12. 9. 2001 . Tamtéž.

⁶ Z projevu prezidenta USA G. W. Bushe z 16. 9. 2001. Všechny výše uvedené citace předcházely Americké invazi do Afghánistánu nazvané „*Operation Enduring Freedom*“ započaté 7. 10. 2001. citováno z *Wwww.whitehouse.gov* [online]. 2002 [cit. 2009-05-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/02/20020216-1.html>>.

Cíl: Hlavním účelem analýzy forem prezentace je vytvořit určitý kontext, jehož logiku by pak měla odrážet tato práce jako celek. Především tak jde o naznačení základních problémů, se kterými se setkává jakákoli snaha o výzkum percepce současných válečných konfliktů obecně. Na příkladě velmi elementárního způsobu prezentace války pomocí aktuálních záběrů z bojů má tato analýza ilustrovat složitost a mnohoznačnost percepce moderní války. Nepřímým přístupem, tedy omezením komplexity vyobrazení moderní války do úzce profilované problematiky bojových záběrů, má naznačit výchozí body ,které pak budou podrobněji diskutovány v jednotlivých částech této práce.

2.1 Analýza záběrů z bojových situací

Např. jen díky internetu jsou dnešní možnosti alternativních forem vyobrazení, kontextuálního zasazení a celkového podání současné války téměř neomezené.⁷ Velké informační servery denně zpřístupňují videa , která přináší válku doslova v přímém přenosu. Noktovizorem snímané noční útoky amerických vrtulníků v Afghánistánu⁸, používajících vícehlavňové zbraňové systémy M-134 (resp. GAU-2 v označení US. Army), schopné vypálit kolem 3000-4000 ran ráže 7,62mm za minutu⁹. Střety amerických mechanizovaných jednotek s Afghánskými silami odporu, zahrnujícími vše od použití pěchotních automatických zbraní po blízkou leteckou podporu útočných vrtulníků AH-64 Apache, včetně autentických rozkazů a výkřiků vzrušení samotných aktérů¹⁰. Možnosti jsou téměř neomezené, avšak ruku v ruce s dostupností kráčí i neomezené množství, často velmi subtilních, způsobů, jak samotnou válku podat. Např. video s názvem "US Marines taking insurgents down in Iraq"¹¹ ve zkratce ukazuje, jak probíhá boj proti silám odporu v Iráku. Výcvik, taktické porady, pěchotní zbraně včetně velkorázových odstřelovacích pušek a minometné podpurné palby, čištění budov, použití těžké techniky i ranění vojáci. Reálný život příslušníků US. Army doslova z první ruky, nebo-li velmi sugestivní možnost pohledu na válku, což bylo donedávna prakticky nemožné. Tato sugestivita však v sobě skrývá i faktory, které percepci války ve své podstatě velmi ztěžují. Výrazná forma dějové zkratky, velmi rychlý videoklipový střih, absence jakéhokoli širšího kontextu, protivník zobrazený pouze jako pasivní oběť, resp. jen jako spoutaná postava bez tváře s kápí na hlavě. To vše podbarvené emotivní rockovou hudbou. Video s názvem "US Soldiers and A group of Iraqi patriots engage sunni insurgents in Baqubah"¹² je pak příkladem ještě skrytějších posunů. Důležitý je především samotný název a formulace popisu tohoto videa. V obou případech je jasná korelace mezi vlastenectvím a patriotismem Iráčanů, vázaných a především potvrzených spoluprací s US. Army¹³. Nejjasněji jsou tyto

⁷ Součástí informačních serverů jako např. Liveleak.com (<http://www.liveleak.com>) jsou denně aktualizované sekce které se přímo specializují na uveřejňování nejaktuálnějších záběrů z míst současných konfliktů jako Irák, Afghánistán, Čečensko atd. (http://middle_east.liveleak.com/)

⁸ www.liveleak.com [online]. 2009 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=a60_1236983054>

⁹ <http://www.dillonaero.com> [online]. 2007-2009 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.dillonaero.com/content/p/9/pid/1/catid/1/Standard_M134D>.

¹⁰ www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=67b_1188866049>.

¹¹ www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=ccc_1190161368>.

¹² www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=20f_1190041522>.

¹³ doslovně: „Baqubah - Iraq US Army A Co. 1-12 and A group of iraqi brave patriots July 17th Fire Fight sunni insurgents.“

tendence patrné z různých kompilačních klipů z působení US. Army (nejen) v Afghánistánu a Iráku. Videá jako "US Army soldiers and Marines fighting in Iraq tribute"¹⁴ nebo "US Marines from 124 Wpns co compilation in Fallujah Iraq"¹⁵ mají podobný základ. Roztřesená kamera a často spíše matoucí záběry z boje, střídající se s záběry vzdálených výbuchů vysoce explozivní munice, či střílející těžké techniky. Jednosměrně vedená palba na „neviditelné“ cíle, neexistence rozpoznatelného protivníka. A také velmi častý hudební doprovod hardrockové hudby, někdy s velmi výmluvným textem jako např. refrén: „*Let the bodies hit the floor.*“¹⁶, přičemž spojení hardrockové hudby, refrénu a záběru na minaret pod palbou těžkých pěchotních zbraní má svůj vlastní přesah.

Velmi explicitní ukázky tohoto typu prezentace soudobých válečných konfliktů lze nalézt i na serverech, které nemají s touto tematikou nic společného, jako jsou např. polytematický a velmi universální YouTube.com. Píseň „Bodies“ (viz. pozn. 22) se tak objevuje ve více variantách¹⁷ včetně klipu „Taliban bodies“¹⁸, kde se spojují ve velmi rychlé klipové sekvenci fotografie představitelů hnutí Taliban s ukázkami schopností západní vojenské techniky, opět s příznačným refrémem. Posledním příkladem tohoto druhu žánrové estetiky je video „Dope Die MF Die“¹⁹, opět tvořené klipově poskládanými fotografiemi s vojenskou tematikou a sekvencemi s ukázkami účinnosti moderních zbraní, včetně atomové bomby, za doprovodu hudby metalové skupiny „Dope“ a její písně s výmluvným názvem (a zároveň součástí refrénu) „Die motherfucker Die“.²⁰

Estetickým protikladem k výše uvedeným formám prezentace války jsou, alespoň ze západního pohledu, tematicky podobná videa, vytvářená právě oním pomyslným „neviditelným“ nepřitelem, tedy samotnými hnutími odporu v Afghánistánu a Iráku. Přes odlišnou formu podání, však i tento způsob prezentace odráží základní principy žánrové estetiky. Roztřesené a často nekvalitní (a tudíž matoucí) záběry z ruční digitální kamery²¹. Vzrušené komentáře přímých účastníků. Hudební doprovod, tentokrát za pomoci Arabské hudby²². A především jednostranná forma prezentace užití síly. V tomto případě mimo jiné daná i odlišným způsobem boje. V převážné většině případů se jedná o nepřímé útoky pomocí minometů, či improvizovaně odpalovaných raket, nebo především za použití tzv. IED (angl. zkratka pro **I**mprovised **E**xplozive **D**evice). Tyto jednoduché, improvizované, na dálku odpalované nálože, složené většinou z dělostřeleckých granátů,

¹⁴ www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=79c_1188396035>.

¹⁵ www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=8c0_1189734974>.

¹⁶ tamtéž. Hudba - Refrén písně „Bodies“ od Americké metalové kapely „Drowning pool“. (<http://www.drowningpool.com/>)

¹⁷ např. www.youtube.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=dT_zo9MzRvo>. pod heslem „Military Clip Let the bodies hit the floor“.

¹⁸ Heslo „Taliban bodies, Let the bodies hit the floor. Navy.“ www.youtube.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=Xoxfn8EKDN0&feature=related>>.

¹⁹ Heslo „Dope Die MF Die“ www.youtube.com [online]. 2006 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=imUnHTE9lr0&feature=related>>.

²⁰ viz. oficiální webové stránky kapely <http://dopearmy.com/>

²¹ např. video „Jaish Al Islam: Mortars and Rockets on American Occupation Airbase“ www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=cd9_1190496558>.

²² např. video Jaish Al Fathiheen: IED attack on Occupation American forces Vehicle(NEW) www.liveleak.com [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=aac_1188997583>.

pozemních min, či podomácku vyrobených výbušnin, jsou jednou z hlavních způsobů napadení protivníka, disponujícího mnohem vyšší technologickou úrovní a palebnou silou. To se promítá i ve způsobu zobrazení protivníka. Tento druh prezentace války je mnohem doslovnější a ukazuje samotný boj v mnohem intenzivnější rovině, kdy jsme prostřednictvím těchto záběrů přímými svědky účinků vysoce explozivní munice na (většinou) lehkou terénní techniku²³. Dokonce lze bez problémů najít i videa ukazující válku v děsivě intimní rovině "příмого přenosu" práce povstaleckých odstřelovačů zasahujících své cíle²⁴. Někdy se dokonce jedná i o pohledy přímo skrze optiku odstřelovací pušky²⁵. Přes základní rozdíl ve snímání a blízkosti protivníka je celková koncepce de facto stejná. Cíleně podaná ukázka palebné síly a efektivnosti vlastních bojových prostředků, či schopností na nepříteli. V podání sil hnutí odporu pak celkový rámec dotváří jasná manifestace postoje. Valná část těchto spotů je doprovázena opakovaným zvoláním: „Allāhu Akbar!“²⁶.

Paradoxně je však velmi snadná dostupnost jakýchkoli informací o válce od běžného každodenního zpravodajství až po záběry "skrze optiku" spíše negativním faktorem, ve snaze vytvořit jakkoli objektivní obraz moderní války. Kromě výše uvedených drobných posunů, desinterpretací a ideového podtextu, je obraz současných válečných konfliktů často cíleně narušován. V záplavě spotů prezentujících současné konflikty totiž lze často nalézt i různá falešná videa, kterým právě současná záplava této produkce slouží jako ideální kamufláž. Technické atributy, jako nízká kvalita rozlišení, roztřesená kamera, žánrová estetika, tedy často velmi rychlé klipové sekvence bez jakéhokoliv vnitřního kontextu, spoléhající čistě na vizuální efekt atd., zvyšují možnost akceptace i jinak velmi málo věrohodných pokusů. Na serverech, které se přímo nezabývají vojenskou tematikou, jako Youtube.com, tak lze najít videa jako „Afghan Sniper“. Tento klip údajně zobrazuje zásahy amerických (resp. kanadských) odstřelovačů, používajících velkorážové odstřelovací pušky v Afghánistánu²⁷. Ve skutečnosti se jedná o kompilaci záběrů z horského lovu drobné zvěře²⁸. Pouze pečlivě sestříhaných, zpomalených a s upravenou zvukovou stopou, aby alespoň částečně odpovídala zvuku výstřelu odstřelovací pušky ráže 0.50cal(12.7mm). Výjimkou dokonce nejsou ani snahy prezentovat jako skutečné záběry sekvence z počítačových her. Video „Sniper View in Afghanistan (real footage)“ dodává dokonce krycí popis se jmény odstřelovače a jeho pozorovatele (což je skutečně používaná praxe), datum a afghánskou provincii, ve které se spot odehrává²⁹. Ve skutečnosti se však jedná o záběr z české počítačové hry „Operace Flashpoint“, vydané v roce 2001³⁰. Ačkoli samotní uživatelé tento podvod sami vcelku snadno rozpoznali (viz. komentáře k videu), jeho alespoň technická preciznost ukazuje na problematiku snahy o

²³ videa jako JAAMI: IED attack on Occupation American Forces supply truck *Www. liveleak.com* [online]. 2007 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=ecd_1186006481>. nebo JAAMI: IED attack on Occupation American Forces Vehicle(NEW) *Www. liveleak.com* [online]. 2007 [cit. 2009-05-03]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=789_1188130662>.

²⁴ Iraqi Sniper kills American Soldier in Baghdad *Www.youtube.com* [online]. 2007 [cit. 2009-05-03]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=9dc_1217025231>.

nebo Soldier Killed By Sniper *Www. liveleak.com* [online]. 2007 [cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.liveleak.com/view?i=dc924d26f6>>.

²⁵ ((NEW)) JUBA 3 Part #2 (BAGHDAD SNIPER) *Www. liveleak.com* [online]. 2007 [cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.liveleak.com/view?i=528_1198214605>.

²⁶ kromě některých výše uvedených spotů např. JAAMI: IED attack on Occupation American Forces Hummer (NEW). *Www. liveleak.com* [online]. 2007 [cit. 2009-03-15]. Dostupný z <http://www.liveleak.com/view?i=293_1190642311>.

²⁷ video „Afghan Sniper“ <http://www.youtube.com/watch?v=TOZoYloyjuM&feature=related>

²⁸ pro srovnání záběry z loveckého videa „Varmint Safari previews“ <http://www.rmvh.com/Scenes.htm>

²⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=d8xg49Ws--U&feature=related>

³⁰ pro srovnání oficiální web výrobce hry <http://www.flashpoint1985.com/>

podvržení velmi nerealistického pohledu na válku. Navíc, byť jen částečně, ukazuje, jak snadné je v záplavě informací vytvořit úspěšnou iluzi. Obzvláště v případě loveckých záběrů se mezi samotnými uživateli Youtube strhla vášnivá debata o pravosti záběrů³¹. Kontext k úspěšnosti těchto falešných záběrů dodává i to, že video „Afghan Sniper“ shlédlo více jak 1000 000 uživatelů Youtube³².

Výstup:

Veškerá snaha jakýmkoliv způsobem určit celkovou podobu, nebo jen částečně analyzovat diskurs týkající se mediálního vyobrazení v současnosti probíhajících konfliktů a moderní války, obecně vždy narazí na jeden zásadní problém. Informace. Při zadání výrazu “War“ do vyhledavače Google se zobrazí 913 000 odpovědí. Při konkrétnějším dotazu “Modern warfare“ 10 200 000 a na velmi konkrétní dotaz “War in Iraq“ dokonce celých 45 800 000³³. Tato čísla sama o sobě samozřejmě nic neznamenají. Jsou však drobnou ilustrací faktu, že moderní doba a především komunikační sítě s celosvětovým dosahem a téměř okamžitou aktualizací dat vytvářejí obrovský tlak na příjemce těchto informací. Orientace v jakékoli zvolené problematice se tak, mimo jiné, stává otázkou velmi pečlivého roztřídění informací a jejich zdrojů. Což je možné pouze za předpokladu, že příjemce těchto informací má alespoň základní přehled a určité zkušenosti s danou problematikou. Co však nastane v okamžiku, kdy příjemce informací nemá s danou problematikou žádné přímé zkušenosti a znalosti onoho předmětu jsou minimální a navíc často založené na zkreslených, či rovnou chybných údajích?

Jak jsem naznačil ve výše uvedené analýze forem prezentace, vyobrazení soudobých válečných konfliktů je velmi křehkou a složitou záležitostí. Z toho důvodu jsem pro začátek zvolil pomyslnou špičku ledovce. Z celé škály možností analyzování mediálního diskursu války jsem zvolil první stupeň, resp. informaci, která prošla přes co nejmenší počet distribučních stupňů. Válka v “přímém přenosu“ by teoreticky měla být nejpřímější a nejautentičtější formou informace podané příjemci. Aktuální, natočená samotnými aktéry, syrová, realistická. A přesto se při podrobnějším pohledu na tuto problematiku objevují příznaky ukazující na pravý opak. Matoucí technické atributy jako nízká kvalita, roztřesená kamera, popř. klipový střih. Zkreslující faktory percepčního druhu jako pasivní funkce nepřítele, jednostranně prezentované použití síly, nebo dokonce cílený výběr záběrů (resp. fotografií), postrádajících kontext a spoléhajících na efektivnost. To vše podtržené a znásobené obrovským množstvím dostupných dat, a tím i snadností jejich falzifikace, nebo záměrné desinterpretace.

Ačkoli míra zkreslení se samozřejmě případ od případu liší, lze i na této elementární úrovni najít velké množství posunů, zpochybňujících hodnotu tohoto druhu informací. Jejich hlavní síla, tedy přímost, jednoduchost a realističnost jsou zároveň jejich největší slabostí. Takto podaným informacím chybí jakýkoli

³¹ viz. diskuse k videu na Youtube.com(poznámka 29)

³² tamtéž.

³³ Odpovědi z vyhledávače Www. Gogole.com k 5.3. 2009.

kontext. Cenou za autenticitu je plochost a zúžení jejich platnosti na pouhou obrazovou deskripci. A to ještě deskripci, vzhledem k popsáním posunům, velmi spornou a selektivní. Vzniká tak začarovaný kruh. Bez kontextu ztrácí válka v přímém přenosu svojí výpovědní hodnotu a stává se snadno manipulovatelným obrazovým materiálem. Zároveň s tím je právě kontext, respektive jeho šíře, tím, co v době masového šíření informací ztěžuje, ne-li znemožňuje explanaci těchto dat. Ve snaze analyzovat současné hlavní tendence ve způsobech vyobrazování, a tedy i percepce války, se v rámci výše uvedeného chci držet následujících principů a postupů.

2.2 Metodologie

- 1) **Princip nepřímého přístupu:** Celou svoji koncepci zakládám na cílené redukci komplexity zvoleného tématu na přesně profilované a zaměřené modelové faktory vnímání války. Tím se chci jednak vyhnout příliš složité a formálně rozsáhlé analýze obecného diskurzu vnímání současné války a následně pak vytvořit jasný a pevně ukotvený základ pro terénní část mé práce.
- 2) **Princip výzkumu elementárních aspektů – Teoretická část:** Cílem mé práce budou vždy jen ty nejzákladnější faktory týkající se války, vojenské strategie a taktiky i samotného i jejího vnímání. To znamená, že ve všech částech své práce budu diskutovat jen o těch nejelementárnějších prvcích, týkající se mého tématu. Chci tím vytvořit další stupeň maximálního zjednodušení mnou zvolené problematiky tak, aby byla ve své konečné (tedy terénní) podobě co nejvíce přístupná respondentům.
- 3) **Princip výzkumu elementárních aspektů – Praktická část:** V terénní části své práce se opět zaměřím jen na nejzákladnější úroveň znalostí, týkajících se moderních válek. Ať již půjde o průzkum obecných znalostí kvantitativního rázu, či analýzu schopnosti respondentů vizuálně identifikovat soudobé zbraňové systémy a vybavení, opět se bude dané rozmezí týkat jen těch nejrozšířenějších a nejznámějších zástupců konkrétní kategorie.
- 4) **Terénní výzkum založený na kvalitativním rozboru dotazníkového šetření:** Posledním krokem, jehož cílem je vytvořit maximálně jednoduchou koncepci, je použití specificky zaměřeného a konkrétně cíleného dotazníkového šetření. Opět se chci vyhnout jakýmkoli kontextuálním přesahům a zaměřit se čistě na konkrétní rozsah elementárních znalostí svých respondentů. Z tohoto důvodu jsem zvolil formu relativně jednoduchého dotazníkového šetření ,rozděleného do dvou hlavních celků-kvantitativního průzkumu obecných znalostí moderních válek a vizuální komparace – kvalitativní analýzy elementárních znalostí bojových prostředků současných armád. Dohromady by mi tyto části měly poskytnout dostatečné množství dat k dvěma úrovním celkového výstupu. Kvantitativního výstupu, komentujícího obecné znalosti číselných, vizuálních a faktických znalostí týkajících se moderních válek a dále by mi měla tato data

poskytnout především dostatek informací pro kvalitativní komentář, reflektující míru zkreslení a chybných interpretací, týkajících se pohledu mých respondentů na současný způsob vedení válek.

3. Teoretická reflexe - nevyjasněnost přístupového paradigmatu

Druhým důležitým prvkem konstrukce mé koncepce vnímání války je samotné teoretické ukotvení tohoto pojmu. Respektive myšlenkový rozsah, v jakém je tento pojem běžně uvažován. A to ve dvou základních rovinách. Tedy konkrétněji, za prvé – co je to obecně válka a jaká jsou její pravidla? Jak jsou interpretovány příčiny válek a konfliktního lidského chování? Jakým způsobem je válka jako sociální, ekonomický a historický faktor buď přijímána, nebo kritizována? Jaké atributy jsou válce připisovány a kde stojí hranice její právní, či morální legitimacy? A za druhé - jak se vyvíjelo chápání tohoto pojmu a jakou roli hrála válka v různých stádiích své evoluce? Tedy jaké jsou hlavní atributy kontinuálního procesu vývoje války jako stále dokonalejších forem organizovaného násilí a zároveň toho, jak je tato samotná evoluce chápána. Tato část má několik cílů:

- stručné shrnutí a sumarizace toho, jak je v akademickém kontextu chápán samotný předmět této práce.
- poskytnutí výchozího bodu a nastavení pomyslných hranic, v jejichž rámci se bude pohybovat má vlastní, specificky profilovaná koncepce války. A to jak po stránce akademického kontextu, tak v rámci vojenské strategie.
- A především naznačit další, tentokrát teoretickou úroveň mnohoznačnosti války jako samotného pojmu.

3.1 Cesta k totální válce. Stručný vývoj Evropského válečnictví

Snaha analyzovat válku a popsat, či dokonce vysvětlit, její příčiny má v Evropské kultuře dlouhou tradici. První komplexnější pokusy o rozbor příčin válek se datují, ne náhodou, do dob antického Řecka. Pro antického člověka byla válka součástí přirozeného stavu věcí³⁴. Jak starověké řecké městské státy, tak poté, v prvním vrcholu starověkého válčení, jejich Makedonští následovníci, dokázali stvořit velmi účinnou vojenskou mašinerii, která jim ve své době zaručila úplnou vojenskou dominanci. Velmi jednoduchým způsobem, často metodou pokus – omyl³⁵, tak tito antičtí válečníci objevili některé universální principy vojenské taktiky platné prakticky dodnes. Makedonský způsob válčení v sobě velmi dobře kombinuje oba základní aspekty moderní války. Palebnou sílu a mobilitu. Páteř makedonských armád, vysoce koncentrovaná a masivní čtvercová pěší formace jménem *falanga*, zajišťovala velké soustředění živé síly a zbraní v místě dotyku s nepřítelem³⁶. Nebo-li v éře chladných zbraní bezprecedentní palebnou sílu. Navíc, svou masivností a kompaktností v kombinaci s tehdy pokročilou výzbrojí, zajišťovala vojákům i značný

³⁴ Vernant, Jean-Pierre. (ed.). Řecký člověk a jeho svět. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2005. s. 47

³⁵ ANGLIM, Simon, JESTICE, Phyllis, RICE, Rob S. Bojové techniky starověkého světa. Praha: Deus, 2006.

³⁶ ANGLIM, Simon, JESTICE, Phyllis, RICE, Rob S. Bojové techniky starověkého světa. Praha: Deus, 2006.

stupeň ochrany³⁷. Což je další prvek vysoce hodnocený v kontextu současných armád. Opravdovou nadčasovost však makedonskému způsobu vedení války dává až krok, který je definitivně povýšil nad jejich řecké předchůdce. Těžká jízda *Hetairoi*, nebo-li makedonský způsob integrace vysoce vycvičené a mobilní úderné složky, určené k obchvácení protivníka po křídlech a k úderům na slabá místa protivníka³⁸. Tedy opět způsoby vedení boje aktuální i v 21. století.

Stejně, jako u mnoha jiných odvětví, tedy lze kořeny základních principů vedení moderní války vystopovat až právě k antickému Řecku a jeho následovníkům. Není tedy nijak zvláštní, že vzhledem k bojovnému založení svých spoluobčanů, hledali antičtí vzdělanci vysvětlení, proč je válka tak všudypřítomným faktorem jejich doby. Její inherentní postavení v řecké společnosti³⁹, však nastavilo specifické vnímání její samotné existence. Pro Řeky tak válka existovala jaksí a priori, lišil se jen konkrétní postoj, či zdůvodnění příčin války, ta však byla explicitním vyjádřením nepsaných přírodních zákonů⁴⁰. Složitější otázkou pro ně bylo rozhodnout o platné příčině válek. Kategorie vymyšlené antickými autory pak odrážejí základní škálu, platnou v podstatě dodnes. Válka je buď prezentována jako nevyhnutelná biologická přirozenost, důsledek ekonomických příčin, nebo výsledek faktu, že člověk je skupinový tvor a že přirozený charakter společnosti vede člověka k válce⁴¹.

Druhým a absolutním vrcholem vedení války ve starověku je koncepce, která učinila z původně zanedbatelné lokální síly velmoc, ovládající většinu tehdy známého světa. Římské impérium, opět postupným vývojem, přivedlo na scénu způsob organizace, který vzhledem k vzrůstající složitosti moderního boje, nachází stále širší uplatnění dnes. Raná římská republikánská armáda se skládala pouze z římských občanů, tedy dobrovolníků, schopných si podle svého sociálního postavení opatřit požadovanou výzbroj⁴². Plně profesionální armádu s dobrovolnými, státem placenými rekruty, která byla udržována na státní náklady a vybavena unifikovaným vybavením, římská republika zavedla až po Mariánských reformách⁴³. V obou případech se ale jednalo o výborně vycvičenou, výrazně motivovanou mobilní sílu, schopnou na svou dobu pokročilých taktických manévřů.⁴⁴ Opět atributy, které jako klíčové prezentuje většina soudobých armád.

Přelomový nebyl u římských legií jen způsob organizace, celková velikost, či schopnost velmi rychlých přesunů na extrémně dlouhé vzdálenosti, ale také jejich způsob boje. Římané jednoznačně preferovali specifický druh taktiky, spočívající v neustálém těsném kontaktu s nepřítelem a nepolevujícím vysilování

³⁷ Vernant, Jean-Pierre. (ed.). *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2005. s. 57

³⁸ ANGLIM, Simon, JESTICE, Phyllis, RICE, Rob S. *Bojové techniky starověkého světa*. Praha: Deus, 2006.

³⁹ Vernant, Jean-Pierre. (ed.). *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2005. s. 47

⁴⁰ Gheorghiu – Cernat, Manuela. *Arms and the Film*. Bucharest: Meridiane, 1983. s. 13

⁴¹ LeShan, Lawrence. *Psychologie války*. Praha: BB Art, 2004. s. 23

⁴² ANGLIM, Simon, JESTICE, Phyllis, RICE, Rob S. *Bojové techniky starověkého světa*. Praha: Deus, 2006.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

protivníka za rychlého přísunu záloh⁴⁵, jenž by se dal označit za předchůdce opotřebovací války. Po úvodním ostřelování nepřítele nastoupil soustavný třífázový útok. V první vlně útočili nejmladší a nejméně movití *Hastati*, byl-li nepřítel, oslabený útoky *Astati*, dále schopen odporu, nastoupili zkušenější a lépe vybavení *Principes* a pokračoval-li boj do vyčerpávajícího konce, ve třetí vlně útočili nejzkušenější a nejlépe vybavení *Triarii*⁴⁶. Důležitým aspektem římského způsobu vedení války, ukazujícím mimo jiné i jeho totální charakter, byla vůle snést obrovské bojové ztráty. Druhá Punska válka, v níž Řím dlouho bojoval o holé přežití a musel vydržet i na dnešní poměry zdrcující redukci svého bojového potenciálu, je toho dostatečným důkazem⁴⁷.

Vzhledem ke své expanzivní povaze měli Římané jasně vyprofilovaný vztah k válce. Jako součást původně náboženského *jus sacrum* vznikla idea přirozeného práva, z něhož vznikají zákony determinující mimo jiné válku⁴⁸. Celkově lze prohlásit, že Římané chápali válku velmi pragmaticky. Často jako nezbytný nebo dokonce spravedlivý čin, nutný k zastavení zla⁴⁹. Tím jsou určitým předobrazem dnešní mediální rétoriky, ospravedlňující válku pomocí stejného logického základu (viz. úvod).

Ve srovnání s velmi inovativním a takticky pokročilým antickým válečnictvím se způsoby vedení války ve středověku jeví tak trochu jako krok zpátky. Pokles hustoty zalidnění, destrukce antické infrastruktury a především výrazná decentralizace moci, v kombinaci s neustávajícími lokálními střety, učinili z raných fází středověku pochmurnou dobu plnou divokých a krvavých srážek, kdy se veškerá strategie zúžila na jednoduchou verzi taktiky “udeř a uteč”⁵⁰. Dokladem určité zaostalosti tohoto období je i fakt, že umění obléhací války, tedy jednoho z nejvíce technických aspektů válčení, bylo v této době výrazně redukováno a velmi dlouho nedosáhlo úrovně svých římských předchůdců⁵¹.

Ve vztahu k moderní válce jsou mnohem důležitější pozdější období středověku. Vrcholný středověk uvedl na scénu velmi specifickou a kodifikovanou verzi válčení⁵². Ta sem opírala o dva základní faktory. Soustředění pomyslné palebné síly do rukou vysoce mobilních a dobře chráněných jednotek v podobě těžké rytířské jízdy vrcholného středověku⁵³. tedy praktických předchůdců dnešních tankových, či mechanizovaných jednotek. A pak také o velmi propracovaný systém pravidel a chování protivníků v přímém boji. Ačkoli byla v tomto případě dominantní ekonomická rovina, systém výkupného za zajaté rytíře vytvořil jeden z prvních ucelených a především kodifikovaných způsobů vzájemného zacházení s nepřátelskými stranami.

⁴⁵ ANGLIM, Simon, JESTICE, Phyllis, RICE, Rob S. Bojové techniky starověkého světa. Praha: Deus, 2006

⁴⁶ tamtéž.

⁴⁷ tamtéž.

⁴⁸ Townshend, Charles. (ed.). Historie moderní války. Praha: Mladá Fronta, 2007. s. 330

⁴⁹ The status of ancient military history. Academic Research Library [online]. 1999, vol. 63, no. 2 [cit. 2009-20-03]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org> s. 384

⁵⁰ Contamine, Philippe. Válka ve středověku. Praha: Argo, 2004. s. 12

⁵¹ Bennet, Matthew, Bradbury, Jim, Dervies, Kelly, Dickie, Iain, Justice, Phyllis G. Bojové techniky středověkého světa. Praha: Deus, 2007.

⁵² tamtéž.

⁵³ Contamine, Philippe. Válka ve středověku. Praha: Argo, 2004. s. 345

Hlavní posun v percepci války ve středověku spočíval především ve zdokonalení „*Jus ad bellum*“, tedy zákonů determinujících válku. Jak lakonicky poznamenal Hugo Grotius „Válka nemůže být spravedlivá pro obě strany“⁵⁴. V případě tohoto období samozřejmě determinuje náhled na ospravedlnitelnost války křesťanská etika. Francisco Vittoria tak ve svých „*Relectiones Theologicae*“ považuje jakoukoli ozbrojenou akci za přípustnou pouze tehdy, je-li určena k nápravě porušeného práva⁵⁵. A podobně Grotius, ač uznává právo národů na vedení války, požaduje ve svém díle „*De jure belli ac pacis*“, aby války byly vedeny jen v případě, že naplňují právo, a pakliže už jednou začaly, měly by být vedeny ve spravedlivých mezích a v dobré víře⁵⁶. Určitým vrcholem snahy o vytvoření právního a morálního rámce vedení války je tehdejší snaha o nastolení tzv. božího příměří „*treuga Dei*“, které mělo omezit dobu, kdy je nebo naopak není přípustné vést válku⁵⁷. Podobně významná je i koncepce svaté války. Ta jednoznačně definovala způsob vedení válečného konfliktu, který byl nejen formálně přijatelný, ale také z morálního hlediska nutný a jehož vedení bylo z morálního hlediska dokonce nezbytné⁵⁸. Středověk tak sice neznamená zásadní posun ve způsobech vedení války, ale velmi významně přispěl k vývoji její percepcce. K antickému přijímání přirozenosti války přidal důležitý prvek legitimacy, právního ukotvení války a způsobů kodifikovaného zacházení s nepřítelem.

Pomalý nástup modernity, symbolizovaný průmyslovou revolucí, přinesl zásadní změny ve všech aspektech války. Proměna společnosti z agrární na průmyslovou, úpadek křesťanství a pozvolný vzestup nacionalismu, pokročilá centralizace států a především „*levée en masse*“, neboli masová branná povinnost, vtiskly válčení zcela nový rozměr⁵⁹. S definitivním masovým rozšířením ručních palných zbraní se válka opět stala velmi sofistikovaným řemeslem. V samotném boji opět převládly těsně sevřené formace pěchoty, koncentrující v sobě velkou palebnou sílu za cenu obětování mobility. Revoluci v samotném způsobu vedení války však nepřinesly palné zbraně, ale opravdová revoluce. „*Levée en Masse*“ byl radikální krok, jehož možné dopady si uvědomovali i jeho tvůrci a byl, více než co jiného, produktem zoufalého postavení obležené revoluční Francie⁶⁰. Ve výsledku se však ukázal být nečekaně efektivním. Armády založené na všeobecné branné povinnosti byly levné, velké, rychle vytvořitelné a doslova snadno nahraditelné. To determinovalo způsob jejich použití. Na rozdíl od svých protivníků se nebály ztrát. Klíčem byla neústupnost, vyhledávání přímé konfrontace namísto tehdy běžného manévrování a bezohledné frontální útoky⁶¹. Pro protivníky revolučních armád byla děsivá především rozhodnost, s jakou jejich soupeř vyhledával boj a jak rychle se adaptoval na podmínky takto změněné „Totální války“.

⁵⁴ Gheorghiu – Cernat, Manuela. *Arms and the Film*. Bucharest: Meridiane, 1983. s. 21

⁵⁵ Gheorghiu – Cernat, Manuela. *Arms and the Film*. Bucharest: Meridiane, 1983. s. 21

⁵⁶ tamtéž s. 24

⁵⁷ Contamine, Philippe. *Válka ve středověku*. Praha: Argo, 2004. s. 316

⁵⁸ Tamtéž s. 322

⁵⁹ Halperin, Sandra. *War and social change in moder Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. s. 73

⁶⁰ Halperin, Sandra. *War and social change in moder Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. s. 72

⁶¹ Halperin, Sandra. *War and social change in moder Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. s. 74

Tuto změnu společnosti, techniky a především myšlení asi nejlépe reflektuje přelomové dílo „O válce“ od Karla von Clausewitze, kde je válka pojímána jako nátlakový prostředek a prodloužení diplomatického vyjednávání⁶². Válka není jen samoučelným důsledkem, stává se komplexním prostředkem k vyvinutí tlaku a v tomto kontextu tak především pokračováním klasického politického soupeření⁶³. U Clausewitze je válka racionální činností a svébytnou formou sociální praxe⁶⁴. Ještě zásadnější je v tomto kontextu jeho myšlenka o absolutní válce. Tedy myšlenkový obraz skutečnosti, kterou přinesla Francouzská revoluce a Napoleonské války. Obraz války absolutní, držící se pouze logiky síly a hnané centralizovanými státy do extrémů⁶⁵. Masové armády zformované na základě masových odvodů, živé industrializovaným, centralizovaným státem. Tedy předobraz toho, co v plném rozsahu přišlo v 20. století, kdy plně integrované a industrializované státy založené na nacionalismu, přesně v rámci Clausewitzovy logiky vyhrocování k extrému, přišly s neúprosnou opotřebovací válkou.

20. století pak bylo svým způsobem jen vyhrocením dříve započatých tendencí. Měnil se tak nejen obraz války, ale především různé koncepce a percepce války. Spolu s akcelerací společenského dění došlo i k prudkému rozmachu věd, které se z toho či onoho úhlu zabývaly válkou. Etablovala se tak plná škála názorových paradigmat vysvětlujících válku. V nejobecnější rovině by se teorie příčin válek daly rozdělit do tří hlavních, byť zjednodušených a schematizovaných, úrovní.

3.2 Moderní chápání války

3.2.1 Biologicko - psychologické příčiny

Myšlenka, že válka je důsledkem přirozených tendencí lidského druhu má velmi staré kořeny. Jak bylo řečeno výše, klasickým příkladem těchto tendencí bylo antické Řecko. Např. Platón ve svých zákonech tvrdí, že „v realitě je přirozeně každá obec v neustálé nevyhlášené válce proti všem ostatním.“⁶⁶ Pokračovatelem tohoto přístupu blíže naší době pak byl např. Kant⁶⁷. Obecně psychologické modely války vycházejí z předpokladu, že příčiny válek jsou vlastně jen externalizací potlačených podvědomých sil⁶⁸, nebo podle Freuda je válka jako frustrace z deprivace plodící agrese⁶⁹. Velmi explicitně toto paradigma vyjádřil Hobbes, podle kterého je lidské chování, ovládané iracionálními touhami a vášněmi, determinováno nepřátelskými akty vůči člověku⁷⁰.

⁶² Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný Josef a spol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K, 2007. s. 82

⁶³ tamtéž

⁶⁴ tamtéž

⁶⁵ Townshend, Charles. (ed.). Historie moderní války. Praha: Mladá Fronta, 2007. s. 22

⁶⁶ kolektiv. Konflikt světů a svět konfliktů s. 82

⁶⁷ SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03].]. Dostupný z WWW: www.istor.org s. 104

⁶⁸ tamtéž.

⁶⁹ Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný Josef a spol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K, 2007. s. 83

⁷⁰ LeShan, Lawrence. Psychologie války. Praha: BB Art, 2004 s. 25

Toto pojetí je pak provázáno a komplikováno druhou možnou stránkou lidské přirozenosti, kterou je biologická determinace⁷¹. Do hry tak vstupují geneticky podmíněný pud sebezáchovy, pudová agrese, touha po dominanci. Další nadstavbou této školy jsou pak přidružené teorie. Jedním příkladem za všechny je např. sociální darwinismus, který chápe člověka jako živočišný druh podřízený přírodním zákonům a stát jako expanzivní živý organismus, což byla představa dovedená do krajnosti nacistickým Německem⁷².

3.2.2 Ekonomické a geopolitické příčiny válek

Ekonomická vysvětlení příčin válek mají, co se týká platnosti, kolísavou tendenci. Jsou jednou z nejstarších uvažovaných příčin vzniku konfliktů. Už antičtí autoři jako Thúkýdídés, či Livius zmiňují různé ekonomické aspekty válek⁷³. Velmi silnou pozici pak mají (resp. měly) teorie “konfliktní“ sociologie, kdy válka je výsledkem ekonomických, geopolitických sil, jako je imperialismus, boj o suroviny mezi státy, ale i konflikt mezi a uvnitř sociálních tříd⁷⁴. Specifickou podobou tohoto pohledu je klasická marxisticko – leninská teorie. Ta považuje konflikt za latentní složku kapitalistických společností a nevyhnutelným prostředkem pro jejich expanzi, maximalizaci zisků a ovládnutí nadnárodních trhů⁷⁵.

Nadstavbou těchto, spíše ekonomicky zaměřených, teorií jsou jejich protějšky zaměřené globálněji. Mezi ně patří např. Malthuziánství, stavící spojnici mezi vývoj populace a prostředky obživy, kdy válka je produktem nedostatku, extenzivního využívání zdrojů, narušování ekologické a sociálně ekonomické stability⁷⁶. Ač např. klasická marxistická teorie je považována za překonanou a devastace, jakou je schopna způsobit moderní válka značně zpochybňuje teorii o ekonomické výhodnosti války⁷⁷, současná geopolitická situace opět dává některým rysům ekonomických teorií aktuálnost. Týká se to některých rysů velmi agresivní zahraniční politiky USA po r. 2001 a především velkého množství probíhajících občanských válek, kde často hrají zásadní roli suroviny⁷⁸.

3.2.3 Antropologické teorie války

Odlišnou rovinu výzkumu válek a další kontext dodává úvahám o podstatě válek antropologický pohled. Do kontextu konfliktů se tak dostávají výchova, náboženství, osobní přesvědčení, ideologie, či nacionalismus. Objevuje se tak explanace války jako produktu kulturní evoluce, nebo války jako výsledku

⁷¹ SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03]. J. Dostupný z WWW: <www.jstor.org> s. 104

⁷² Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný Josef a spol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K, 2007. s. 83

⁷³ LeShan, Lawrence. *Psychologie války*. Praha: BB Art, 2004 s. 26

⁷⁴ SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03]. J. Dostupný z WWW: <www.jstor.org> s. 103

⁷⁵ Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný Josef a spol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K, 2007. s. 86

⁷⁶ tamtéž s. 87

⁷⁷ Lawrence LeShan. *Psychologie války* s. 27

⁷⁸ Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný Josef a spol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K, 2007. s. 86

střetu civilizací⁷⁹. Samozřejmě, že antropologické teorie jsou i mnohem komplexnější. Řeší se například vztah lidské povahy a organizovaného násilí, přičemž z antropologického pohledu je agresivita spíše naučeným než přirozeným vzorcem chování⁸⁰. Nebo vztah politiky a války, resp. politika braná jako zápas ,používající a obnášející pojem “emoční výrobní prostor“⁸¹. Zásadní roli pak může hrát i lingvistická stránka věci. Způsoby, jakými jsou formulovány a jak jsou pojmenovávány klíčové prvky, tvořící obecný vztah k válce⁸².

Různých způsobů a myšlenkových rovin vnímání války v antropologickém kontextu lze najít, stejně jako u předchozích, nepřeberné množství. Důležité není v tomto případě množství, ale samotný přístup. Tyto teorie dávají důraz na válku na úrovni jednotlivce ,resp. skupiny a stojí tak svým způsobem v opozici k výše uvedeným teoriím, které pojímají spíše globální příčiny války.

3.3 Extrémně asymetrická válka

Cílem předchozích částí rozhodně nebylo podat nijak široký souhrn příčin války. Šlo pouze o základní nastínění této problematiky a především o naznačení její komplexity a často protichůdnosti jejích závěrů. Záměrem tak není vybrat jednu konkrétní definici toho “co je to válka“, ale naopak pouze ilustrovat množství možných přístupů a konkrétnímu definování války se cíleně vyhnout. V rámci zabývání se pouze elementárními aspekty, tak bude, více než cokoli jiného, snaha zjistit, jak je moderní válka vnímána. Vzhledem k tomuto faktu potřebuji nastavit vlastní definici války, resp. lépe řečeno, vlastním způsobem definovat, jak současná válka probíhá, jakými prostředky je vedena a jaké jsou důsledky tohoto jevu v rámci obecné percepce soudobých konfliktů.

Moderní válka se už ze své samotné podstaty do značné míry opírá o klam a utajení⁸³. Přičemž schopnost klamat je trochu paradoxně stejně nezbytná, jako schopnost explicitně vyjádřit sílu a tím i nutnou míru potenciální hrozby⁸⁴. Je tak nutné vytvářet podmínky, které zabraňují nepříteli v přesném zhodnocení vlastní síly a zároveň jasně ukázat sílu svého bojového potenciálu. Vzniká tak zvláštní situace, kdy je vystavována na odiv rychlost, palebná síla a teoretická efektivnost zbraňových systémů a současně se principy jejich funkce, pokud možno, udržují mimo veřejnou sféru.

Na což koncepčně navazuje první zásadní prvek extrémně asymetrické války. Tedy právě její asymetričnost. To znamená, že jedna z válčících stran technickými možnostmi zcela dominuje nad svým

⁷⁹ (Lindner 1977) in SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03].]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org> s. 105

⁸⁰ (Montagu 1968) in LeShan, Lawrence. *Psychologie války*. Praha:BB Art, 2004 s. 33

⁸¹ (Collins) in SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03].]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org> s. 107

⁸² SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03].]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org> s. 105

⁸³ Virilio, Paul. *Válka a film*. Červený Kostelec: Mervart 2007. s.15

⁸⁴ Tamtéž.

protivníkem. Což má dva základní důsledky. Jednak obrovský rozdíl v míře ztrát, utrpených oběma stranami konfliktu, kdy např. současný konflikt v Iráku přinesl 4579 obětí na straně USA(aktuální) a spojenců a 654 965(2006), či 1 033 000(20077) obětí na straně hnutí odporu, či civilistů. Důsledky této zásadní disproporce nastíním vzápětí. Teď však chci připomenout druhý aspekt asymetrického charakteru soudobých konfliktů. Úplná technická převaha značně ovlivňuje a dokonce většinou zkresluje obraz soudobé války. Podstatou tohoto druhu převahy je obrovská komplexita a složitost moderních zbraňových systémů. Přidáme-li k tomu způsoby prezentování této převahy(viz. kap. 2), dostaneme velmi složitý obraz a opět obrovské množství dat. Moderní válka je tak složitou a velmi nepřehlednou tematikou už ze své podstaty.

Percepci tohoto druhu konfliktů dále ztěžuje jejich samotná forma. V extrémně asymetrické formě konfliktů je jedna strana schopna v bodě dotyku pomocí úplné převahy v palebné síle vyvinout tlak, který zabraňuje dlouho trvajícím střetům. Důležitým specifikem je navíc potřeba vhodného prostředí. Jak ilustruje druhá válka v zálivu(1991) v otevřeném terénu, kde se protivník nemá kam stáhnout a kde najít úkryt před palebnou převahou, jsou jeho šance na dlouhotrvající odpor nulové. Základem schopnosti odolávat je tak prostředí, dovolující krátkodobé, časově velmi omezené lokální střety s minimem přímého dotyku, jako je urbánní prostředí velkých Iráckých měst, či vysokohorské prostředí Afghánistánu. Výsledné boje jsou tak nutně chaotické, krátké, nepřehledné a je velmi složité je přesně kvantifikovat. Tyto faktory tak opět už ze své podstaty ztěžují jakoukoli přesnou orientaci. Navíc bezprecedentní forma této převahy dovoluje silnější straně jednostrannou prezentaci konfliktu a omezení této války na přesvědčivou prezentaci převahy v technických aspektech. Samotná převaha je pak zajištěna snahou o maximalizaci efektivity zbraňových systémů při jejich použití v oblastech, které dříve musela nějakou formou zajišťovat, jak jsem nastínil ve stručném přehledu vývoje válečnictví, živá síla. Hlavní faktory extrémně asymetrické války tak jsou:

- nepřímé zobrazení v důsledku neschopnosti nepřítele udržet dlouhodobý kontakt s moderní armádou s mnohem vyšší palebnou silou, mobilitou, logistickými prostředky a možností detekce protivníka,
- omezené možnosti boje pro protivníka moderní armády, nutnost uchýlit se k improvizovaným způsobům boje a hlavně nepřímým útokům pomocí improvizovaných výbušnin(např. IED).
- asymetrické války jsou vedeny mimo vlastní území, což snižuje vlastní civilní ztráty, v minimální míře zatěžuje výrobní kapacity a udržuje vlastní populaci mimo dosah války,
- pro moderní armádu je max. výhodné zdůrazňovat svoji palebnou sílu, materiální převahu a omezením se na technickou rovinu války vytvářet její zkreslený obraz,
- na druhou stranu tvůrci asymetrické války jsou nuceni, vzhledem k tlaku médií, prezentovat svou sílu údery na co nejširší škálu cílů a tím co nejdříve paralyzovat protivníka, navíc musí použít maximum možné palebné síly k zastrašení nepřítele a především k přesvědčení vlastní populace.

Výstupy doplňující celkový rámec mé koncepce :

- různé možnosti explanace příčin válek. Nejednotnost paradigmatu, která rámuje celkovou snahu o naznačení složitosti percepce války obecně.
- vytvoření vlastního konceptu války, resp. jeho funkčních mechanismů a způsobů, jak toto pojetí války ovlivňuje vyobrazení soudobých konfliktů.

4. Komparační studie běžně dostupné literatury. Druhá světová válka jako příklad reinterpretace

Druhým praktickým pilířem mé práce je komparační studie literatury, zabývající se válkou. Konkrétněji literatury, zabývající se druhou světovou válkou. Podobně jako v případě analýzy forem prezentace války chci zvolit určitou formu nepřímého přístupu. Z tohoto důvodu jsem jako reprezentativní vzorek zvolil druhou světovou válku. Od jejího skončení uplynulo již více než 60 let a vzhledem ke svému monumentálnímu rozsahu se po právu stala asi nejdiskutovanější a nejlépe zdokumentovanou válkou lidských dějin. Dějin, které tato válka doslova psala. Po jejím skončení bylo nutné znovu redefinovat samotný pojem válka. Mezinárodní soudní dvory v Norimberku a posléze v Tokiu tak nejdříve musely definovat pojmy jako „zločin proti lidskosti“, než mohly alespoň formálně uzavřít poslední kapitoly této války⁸⁵.

Údery na průmyslová a politická centra, kobercové nálety, záměrné napadání civilních cílů, vliv totalitních ideologií, genocida, použití atomových bomb. Miliony povoláných do zbraně, miliony mrtvých vojáků, miliony mrtvých civilistů. Celkové ztráty nelze nijak přesněji určit, zůstává hrubý odhad minimálně 50 milionů obětí⁸⁶. A přesto kontury této monumentální události postupně ztrácejí na ostroiti. Její obraz připomínající, více než co jiného, fresku, se pomalu drolí. Respektive nenápadně mění. Historie této války je neustále znovu přepisována. Ve své komparační studii se však chci zaměřit na ještě jiný fakt.

Obrovské množství dostupných zdrojů vytváří na příjemce těchto informací značný tlak, fungující na podobných principech, jako v případě analýzy forem prezentace. Chci se tak soustředit na stručnou komparaci jak číselných, tak vizuálních údajů. Tato komparace by mi měla pomoci nastínit skutečnost, že jakákoli běžná percepce války se nutně opírá spíše o určitou formu konsensu, respektive o selektivní shodu zdrojů, než o realitu.

Koncepce:

Tato část je tematicky rozdělena do tří samostatných sekcí. První se stručně zabývá komparací číselných údajů, týkajících se jak vojenských tak civilních ztrát některých významných událostí druhé světové války. Druhá, navazující, pak podrobněji rozebírá jednu z výše uvedených událostí v přehledu zaměřeném na

⁸⁵ Boyle, David. Druhá světová válka. Dobřeějovice: REBO, 1999. s. 598

⁸⁶ Jordan, David; Weist Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006 s. 250

jednu konkrétní kvantitativní položku. A konečně třetí část se zabývá problematikou chybné klasifikace vojenské techniky z tohoto období.

Cíl:

Hlavní pointou této komparace je ilustrovat selektivnost zdrojů, podílejících se na utváření percepce války. Množství dostupných dat, týkajících se této problematiky ve své podstatě simuluje obdobnou situaci, s jakou je příjemce válečné percepce konfrontován, ve snaze o orientaci v dnešních velkých a značně medializovaných konfliktech. Ačkoli jsou tu samozřejmě významné rozdíly, spočívající v charakteru obou druhů válečných konfliktů a především v rozdílné míře počtu obětí, důležitá je nevyhnutelná míra zkresení, popř. cílených posunů, kontextu zvolených událostí. Druhá světová válka je již dostatečně vzdálenou a hlavně diskutovanou historickou událostí, přesto jsou často rozdíly v její deskripci zásadní. Pro potřeby mého konceptu tak její bezprecedentní mohutnost bude substitutem za sice mnohem menší rozměry, zato však ještě větší neutříděnost a mnohoznačnost dnešních konfliktů.

4.1 Kvantitativní komparace ztrát

Vzhledem k vlastnímu rozsahu druhé světové války bylo vždy jakékoli kvantifikování tohoto konfliktu velmi obtížné⁸⁷. Obzvláště vyčíslení celkových ztrát, které tato válka přinesla, je téměř nemožné. Přesto však často údaje přiřazované k jejím různým událostem zdaleka přesahují rámec odchylky, či je prostě statisticky nemožné zpětně odvodit přesný počet obětí dané události. Občas jsou však rozdíly v kvantitativním vyjádření natolik zásadní, že nezbyvá než hledat alternativní způsoby vysvětlení těchto rozdílů.

Jasně patrný je velmi široký rozptyl prezentovaných údajů u jedné z největších bitev celé války, bitvy u Kurského výběžku v r. 1943. Svým způsobem tato bitva připomínala moderní verzi opotřebovací války z let 1914-1918. Jednalo se o jedno z největších soustředění živé síly a hlavně techniky. Sice se jednalo o jednu z nejkrvavějších bitev války, ale už není tak jasné, jak krvavý tento střet vlastně byl. Na jedné straně se uvádějí ztráty okolo 30 000 mrtvých Němců a neznámý počet Rusů, spolu s informacemi o ztracené těžké technice.⁸⁸ Na druhé straně stojí odhady hovořící o 100 000-200 000 mrtvých a raněných Němcích a 250 000 mrtvých a 600 000 raněných Rusech⁸⁹. Najít lze i čísla vyrazující dech, např. 500 000 mrtvých a raněných Němců⁹⁰, což by samo o sobě uvozovalo otázku o ztrátách živé síly Rudé armády. Tento příklad jasně ukazuje několik základních problémů. Prvním a zásadním je samotný způsob uvádění ztrát, kdy se často vzájemně a nahodile prolíná několik různých kategorií. Základní dělení je v principu dvojí. Ztráty, jako čistý počet mrtvých na obou stranách, nebo způsob uvádějící dále raněné a nezvěstné vojáky. Situaci pak dále

⁸⁷ Boyle, David. Druhá světová válka. Dobřejevice: REBO, 1999. s. 592 nebo Jordan, David; Weist Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006 s. 247

⁸⁸ Lucas, James; Cooper Matthew. Hitlerovy elitní jednotky. Praha: Baronet a KK, 1999. s. 93 nebo Butler Rupert. Černí andělé-Historie zbraní SS. Praha: Columbus, 1996. s. 121

⁸⁹ Ailsby, Christopher. SS Peklo na východní frontě. Praha: Svojtka&Co., 1999. s. 80 nebo Mattson, Gregory L. SS-Das Reich. Praha: Svojtka&Co., 2003. s. 124

⁹⁰ Shaw, Anthony. Druhá světová válka den po dni. Praha: Naše Vojsko a Columbus, 2004. s. 118

komplikuje ještě přidání počtů zajatých vojáků. Ti sice v kontextu konkrétní bitvy většinou znamenají faktické bojové ztráty na úrovni zabitých, a proto je nutné je započítat, ale na druhou stranu by však zajatci měli teoreticky válku přežít, a tudíž se nedají započítat do konečného počtu obětí války. Což může být celé nadále komplikováno tím, že jen malá část zajatců se případě východní fronty ze zajetí skutečně vrátila.

Ať už bude uvažován jakýkoli rozdíl v započítávání ztrát, či statistické odchylky, faktem zůstává, že rozsah ztrát se v této velmi stručné komparaci jen na německé straně pohybuje v rozmezí 470 000 lidí. V kontextu jedné jediné, a to v případě Kursku ještě poměrně krátké, bitvy druhé světové války. Pro srovnání lze uvést, že ztráty Wehrmachtu během prvního půlroku celého tažení na východ, tedy na frontě o šířce kolem 3000 km odhadují úbytek na živé síle Wehrmachtu na X vojáků⁹¹ a například ztráty celkové Velké Británie, včetně civilního obyvatelstva se odhadují na 330 000 lidí⁹². Pohybujeme se tedy v rovině obrovských rozdílů v celkovém vyznění. Úplně jiné kontury má bitva, která si vyžádala několik desítek tisíc obětí a bitva, jejíž oběti šly do řádu statisíců.

Podobným příkladem je událost z velmi dlouhého a vleklého konfliktu mezi císařským Japonskem a kontinentální Čínou. Jde o velmi známý tzv. Nankingský masakr z r. 1937, kdy japonská vojska po obsazení bývalého císařského města Nanking rozpoutala masové popravy jak čínských vojáků, tak především civilního obyvatelstva. Celkový odhad ztrát této události postupně narůstá od 200 000 lidí, přes mezistupeň 250 000 až k cifře 300 000 lidí⁹³. Ačkoli právě události jako Nankingský masakr jsou samy o sobě výzvou ve snaze vyčíslit jejich rozměr, podstatná jsou právě čísla. Navíc se v tomto případě jedná hlavně o čísla, sledující ztráty na civilním obyvatelstvu, které je obecně velmi těžké spolehlivě vyčíslit. Tedy situace analogická k většině dnešních konfliktů s převažujícím podílem zabitých civilistů.

Každopádně opět jen elementárním srovnáním dostáváme rozdíl 100 000 zabitých. Což je číslo sice relativně nepatrné v kontextu druhé Sino-Japonské války, ale naopak velmi významné minimálně z hlediska západního pohledu. Toto číslo opět vynikne ve srovnání s faktem, že celkové ztráty USA za 2. sv. byly zhruba 290 000 lidí⁹⁴. Tzn. že jenom u této konkrétní události kolísají údaje v řádu 100 000 obětí, což je zhruba 1/3 celkových ztrát USA.

4.2 Případové srovnání – bitva v Kurském oblouku

Hlubší rovinu problematiky zásadní nejednotnosti dostupných dat opět ilustruje již zmíněná bitva u Kurského oblouku. Optimálním kandidátem je pro svou mohutnost a bezprecedentní nasazení živé síly i vojenské techniky. A právě na ni se v tomto úseku chci zaměřit. Kursk je totiž určitým modelovým

⁹¹ Ailsby, Christopher. SS Peklo na východní frontě. Praha: Svojtka&Co., 1999. s. 57

⁹² Jordan, David; Weist, Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. s. 250

⁹³ Jordan, David; Weist, Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. s. 19 resp. Skřivan, Aleš. Cestou samurajů. Praha: Mladá fronta, 1984. s. 134 resp. Lamont-Brown, Raymond. Kamikaze. Praha: Beta, 2004. s. 14

⁹⁴ Jordan, David; Weist Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. s. 250

případem toho, jak se pro dosažení určitého efektu dá manipulovat s údaji nasazené techniky, které by měly být teoreticky “papírově” jasné.

Nejznámější událostí této bitvy a možná i důvodem, proč tak výrazně vešla do dějin, je tzv. bitva u Prochorovky, známá jako největší tanková bitva dějin. Opět ovšem zůstává otázkou, jak velká tato největší bitva vlastně byla. Dne 12. července 1943 se u malé vesničky Prochorovka střetly postupující síly německého II. tankového sboru SS se silami sovětské 5. gardové tankové armády. Oběma stranám šlo o vše. Pro Wehrmacht to byla poslední šance na zvrát ve válce, pro Rudou armádu první krůček na cestě do Berlína. Tomuto vpravdě monumentálnímu střetnutí je v literatuře vždy věnována značná pozornost jako jednomu z vrcholů války. A jedná-li se o “největší tankovou bitvu“, je v také v tomto duchu prezentována. Střízlivé údaje udávají čísla kolem 2 000 tanků shromážděných podél celé jižní části Kurského oblouku (tedy celé fronty) toho dne⁹⁵. A to ještě za předpokladu téměř plných stavů. U samotné Prochorovky se tak mohlo střetnout maximálně 750 tanků, přičemž Němci nebyli schopni nasadit své síly naráz⁹⁶. I tak se jednalo o událost těžko představitelných rozměrů, která si svým dramatickým průběhem vysloužila čestné místo v mytologii druhé světové války.

Výše uvedené střízlivé hodnocení však dostatečně nevystihuje největší tankovou bitvu dějin. Čísla tak mohou při pečlivém výběru zdrojů postupně stoupat. Bitvy se tak mohlo zúčastnit „více než 1000 tanků“, přičemž tento údaj doprovází poznámka českého překladatele, že údaj je podhodnocen⁹⁷. Další údaj se tak dostává k počtům 800 sovětských a 600 německých tanků⁹⁸. Tato vzestupná tendence však ještě není zdaleka uzavřena. Zhruba v těchto místech však končí možnost statistických odchylek, či odlišných interpretací a dostáváme se do roviny hrubého a především záměrného zkreslování. Lze tak najít údaj, že bitvy u Prochorovky se účastnilo přes 6000 sovětských a německých tanků a samohybných děl⁹⁹. Toto číslo přibližně odpovídá celkovému počtu jednotek, nasazených na obou stranách dohromady, jak na jižním tak na severním úseku fronty, a to ještě za předpokladu plných stavů. Stačí tak malý posun od globálního kontextu bitvy o Kursk do jednoho konkrétního bodu, tedy střetu u Prochorovky, a zásadně se tak mění vyznění celé této události. Jasně to dokumentuje jeden z problémů percepce války obecně. Závislost na kvantitativním vyjádření. A souběžně s tím je velmi jednoduché reinterpretovat, či přímo desinterpretovat její strategické aspekty. Pak postačí dva prosté kroky. Vzít idealizovaný údaj o nasazených počtech lidské síly a techniky a propojit kontext bitvy s kontextem její klíčové události. Stačí malý posun určitého kontextu, často i velmi komplexního a reinterpretačním přístupného, a daná událost může zcela změnit svou výpovědní hodnotu. Lze dokonce najít i údaj, že Němci v této bitvě ztratili 2900 tanků¹⁰⁰. Pochopitelné

⁹⁵ Barbier, K. M. Kursk – Největší tanková bitva světových dějin. Praha: Ottovo Nakladatelství, 2004. s. 141

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Jordan, David; Weist Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. s. 121

⁹⁸ Hart, Stephen; Hart, Russel. Zbraně a taktika Waffen SS. Praha: Svojtka&Co., 2000 s. 120

⁹⁹ Shaw, Anthony. Druhá světová válka den po dni. Praha: Naše Vojsko a Columbus, 2004. s. 116

¹⁰⁰ Brassey The Battles in Ford, Roger. Tank Tiger. Praha: Svojtka&Co., 1999. s. 72

v kontextu literárním, ale obtížněji vysvětlitelné vzhledem k historickým reáliím. V červenci 1943 totiž německý Wehrmacht v dané oblasti takové množství těžké techniky ani fyzicky neměl¹⁰¹.

4.3 Vizualní komparace vojenské techniky. A to jak z hlediska typů, tak doby nasazení, nebo bojiště, na kterém tato technika byla používána. Ve všech těchto případech se jedná o velmi složitou a svébytnou problematiku. Pro jakoukoli, byť jen minimální orientaci v této otázce je potřeba určitá míra znalosti, která, jak chci později naznačit, běžnému příjemci informací týkajících se současných válek, chybí. Výhodou vizualní komparace bojových prostředků druhé světové války je to, že neztrácí svou aktuálnost. Proces chybné klasifikace zůstává v podstatě stejný, nebo se u něj projevují alespoň obdobné tendence.

První velmi běžnou chybou je nesprávná identifikace jednotlivých modelů určitého standardního typu bojového prostředku. Což sice přímo neznamená chybnou identifikaci jako takovou, jelikož samotné určení typu je ve své podstatě správné, ale často má velmi zásadní dopad na ostatní okolnosti, jelikož různé verze daného typu bojového prostředku sloužily v odlišné době a za odlišných okolností. Běžným příkladem je chybná identifikace standardního sovětského tanku T-34. V knize „Kursk“ (Barbier, 2004) jsou na fotografiích dokumentujících bitvu na několika místech použity záběry sovětských tanků T-34/85, ačkoli tato vizuálně velmi podobná konverze začala sloužit až zhruba o rok později. Právě na tomto příkladu se projevuje klasický jev. Zbraňové systémy a hlavně jejich vývoj a kontext nasazení jsou často velmi komplexní záležitosti. Velmi často se tak lze setkat s relativně hrubými generalizacemi, jako v tomto případě. T-34/85 byl posledním článkem vývoje tohoto slavného sovětského tanku. Od svého předchůdce se zásadně lišil instalací nového kanónu ráže 85mm D-5T, resp. po prvních 800 kusech ZiS-5-53 téže ráže. Instalace této, původně protiletadlové, zbraně si vyžádala vývoj zcela nové a větší svařované věže (proti původním litým)¹⁰², která změnila charakteristický profil tohoto stroje, kterému jinak němečtí vojáci přezdívali „Mickey Mouse“.

Často jsou nesrovnalosti po vizualní stránce ještě méně patrné, ale o to zásadnější. Příkladem je chybná identifikace z knihy „Berlín 1945 – Konečné zúčtování“ (Bahm, 2005). A ve svých detailech je zcela příslovečná pro tuto tematiku. Opět se týká těžké techniky. Tentokrát jde o záměnu dvou německých samohybných děl. Titulek uvádí jako zobrazené vozidlo stíhač tanků *Jagdpanzer IV*¹⁰³, ačkoli se ve skutečnosti jedná o velmi podobné, ale koncepčně odlišné vozidlo *StuG 40 Ausf. G*. Historie těchto dvou strojů je trochu složitější a fakt, že si byly velmi podobné je dán spíše náhodou a skutečností, že všechna německá samohybná děla (nehledě na určení) vycházela ze stejné konstrukční filosofie. Z čelního profilu (jako na fotografii) je relativně složité určit správný typ. Celá situace je ještě zkomplikována faktem,

¹⁰¹ Ford, Roger. Tank Tiger. Praha: Svojtka&Co., 1999. s. 72

¹⁰² viz. Barbier, K. M. Kursk – Největší tanková bitva světových dějin. Praha: Ottovo Nakladatelství, 2004. s. 112, 158-159 ve srovnání s výbornou monografií o německých tankových silách 1939-1945 Lalak Zbigniew; Jedrzejewski Dariusz. Ocelová lavina. Hostomice: Intermodel, 1995. s. 143

¹⁰³ Bahm, Karl. Berlín 1945 Konečné zúčtování. Praha: Ottovo Nakladatelství 2005. s.17

že Jagdpanzer IV se vyráběl ve dvou variantách, přičemž jedna měla dokonce totožnou výzbroj jako druhý jmenovaný typ a dokonce i stejný podvozek¹⁰⁴. Hlavní identifikační rozdíly tak spočívají v detailech. Stroj na fotografii má výrazný ejektor na ústí hlavně. Tímto rysem disponovaly všechny typy útočného děla StuG 40 vyzbrojené konverzí standardního protitankového ráže 75mm StuK 40 L/48¹⁰⁵, kdežto stíhače tanků Jagdpanzer IV, vyzbrojené jinou konverzí standardního děla PaK 39 L/48 nikoli¹⁰⁶. Rozšířenější série Jagdpanzer IV/70 s novým kanónem ejektory také neměly¹⁰⁷. Další zásadní rozdíl spočíval ve tvaru dělové nástavby na korbě(což nelze z fotografie rozpoznat). Dalším pozitivním identifikačním znakem tak je poklop velitele vozidla. Stroj na fotografii má vystouplý kruhový poklop. Tímto druhem poklopu běžně disponovaly stroje StuG 40¹⁰⁸, kdežto Jagdpanzer IV měl zcela plochý vršek dělové nástavby s nevýraznými poklopy¹⁰⁹. Posledním významným znakem je samotný tvar dělové nástavby, kdy stroj na fotografii nemá nástavbu po celé šířce korby, stejně jako StuG 40, zatímco Jagdpanzer IV má nástavbu zaplňující celou korbu¹¹⁰. Ve skutečnosti se tak zřejmě jedná o útočné dělo StuG 40, tedy jiný typ, používaný k jiným účelům, vyráběný v jiné době a zcela jinými výrobními podniky.

Poslední příklad je z téže publikace a týká se opět zbraní německého Wehrmachtu. Tentokrát jde o podpůrnou zbraň pěchoty, německé standardní protitankové dělo druhé poloviny války, tzv. 7,5cm PaK 40. Na fotografii je lehce poškozený opuštěný kanón kdesi v Bělorusku v r. 1944 a titulek hlásá, že jde právě o PaK 40¹¹¹. Kanón na fotografii má sice stejnou základní konstrukci jako PaK 40, včetně velmi charakteristického zaoblení nízkoprofilového krycího štítu a tvaru lafety¹¹², ale samotná zbraň neodpovídá. Zbraň(samotné tělo kanónu) má široký masivní plášť hlavně zakončený stejně masivním a výrazným plným děrovaným ejektorem. Naproti tomu PaK 40 měl velmi typický sektorový ejektor a štíhlý plášť, drobně se zužující směrem k hlavni¹¹³. Navíc kanón na fotografii má zcela jiný závěr i jeho uzamykání než standardizovaný PaK 40¹¹⁴. S největší pravděpodobností se tak jedná o jednu z provizorních německých improvizací, ke kterým se, díky omezeným kapacitám, byli nuceni uchýlit během války. Na fotografii tak bude nejspíš jeden z kořistních kanónů 7,5cm PaK 97/38 resp. 97/40, nebo 7,62cm PaK 36(r) resp. PaK 39(r) vzniklých použitím francouzských, či sovětských děl montovaných na standardní lafetu pro PaK 40¹¹⁵.

¹⁰⁴ Lalak Zbigniew; Jedrzejewski Darijus. Ocelová lavina. Hostomice: Intermodel, 1995. s. 258

¹⁰⁵ Tamtéž. např. s. 256

¹⁰⁶ Tamtéž. např. 262

¹⁰⁷ Tamtéž. např. 270

¹⁰⁸ Tamtéž. schéma s. 269

¹⁰⁹ Tamtéž. schéma s. 270

¹¹⁰ Tamtéž. srovnání schémat s. 269-270

¹¹¹ Bahm, Karl. Berlín 1945 Konečné zúčtování. Praha: Ottovo Nakladatelství 2005. s.12

¹¹² Tamtéž. srovnání Hart, Stephen; Hart, Russel. Zbraně a taktika Waffen SS. Praha: Svojtka&Co. 2000 s. 64

¹¹³ Hart, Stephen; Hart, Russel. Zbraně a taktika Waffen SS. Praha: Svojtka&Co. 2000 s. 62-64

¹¹⁴ srovnání Bahm, Karl. Berlín 1945 Konečné zúčtování. Praha: Ottovo Nakladatelství 2005. s.12 a Hart, Stephen; Hart, Russel. Zbraně a taktika Waffen SS. Praha: Svojtka&Co. 2000 s. 64.

¹¹⁵ Hart, Stephen; Hart, Russel. Zbraně a taktika Waffen SS. Praha: Svojtka&Co. 2000 s. 66

4.4 Vyhodnocení komparační studie běžně dostupné literatury

Jako ilustrace, sloužící k naznačení tendencí v prezentaci obecných rovin války, splnila komparační studie běžně dostupné literatury plně svůj účel. Široké spektrum protichůdných údajů, různých záměrných desinterpretací a chyb ve vizuální identifikaci jasně naznačilo určité tendence ve vyobrazení války. Ačkoli se jedná o válečný konflikt značně vzdáleného data, běžně lze nalézt údaje, které si protirečí, nebo alespoň jsou jejich rozdíly natolik velké, že zásadně přesahují hranici statistické odchylky. Rovněž značně pestrá škála interpretací jedné události poskytla zajímavý pohled na možnosti interpretace bojových událostí. Asi hlavním výstupem z této části však jsou drobné chyby a desinterpretace, týkající se identifikace bojových prostředků. Na několika případech je vidět, jak drobné a subtilní prvky mohou měnit kontext vizuální informace, což je velmi užitečné v kontextu následující terénní části mé práce, která, mimo jiné, obsahuje část, zabývající se vizuální identifikací.

Výstupy doplňující celkový rámec mojí koncepce :

- velké množství zásadních rozdílů na kvantitativní úrovni v kontextu druhé světové války, simulující podobný stav přehlacení daty v kontextu současném,
- běžný výskyt protichůdných hodnocení a drobných posunů, měnících pak libovolně vyznění a kontext konkrétních válečných událostí,
- velmi běžné chybné vizuální identifikace bojových prostředků a chybné určení jejich typů, či doby nasazení.

5. Výzkum elementárních aspektů moderní války

Doposud se tato práce z různých dílčích úhlů pohledu zabývala způsoby, jakými vzniká a jak může být ovlivňován obecný náhled na moderní válku. Každý nich byl zaměřen na úzký a specificky ohraničený aspekt a společně měly nastínit některé hlavní tendence ve vnímání současných válečných konfliktů. Navíc posloužily jako výchozí bod pro mou vlastní, přesně profilovanou definici extrémně asymetrické války a z toho vycházejících důsledků ohledně jejího mediálního vyobrazení. S vyjasněním teoretického přístupu, popisem běžných posunů v percepční rovině a nastavením přesné definice moderní války, přichází čas aplikovat výše uvedené poznatky do praktické roviny, neboli konfrontovat své hypotézy a přístupové paradigma s reálnými schopnostmi respondentů orientovat se v elementárních aspektech moderní války. Základními pilíři praktické části mého výzkumu budou v přístupové rovině striktní omezení komplexity moderní války na její elementární aspekty a v metodologické rovině sběr dat výhradně na kvantitativní úrovni pomocí dotazníkového šetření.

5.1 Kvantitativní průzkum obecných znalostí moderních válek

První část mého praktického výzkumu se zaměřuje na kvantitativní stránku obecné percepce moderních válek. Jejím cílem je nastínit znalosti respondentů ohledně ceny, jakou si moderní války vybírají na populaci válčících států. V rámci zaměření se na elementární aspekty se tak ve středu zájmu ocitnou jen ta nejzákladnější fakta, týkající se moderních konfliktů. Konkrétně půjde pouze o číselné vyjádření celkových ztrát ve vybraných konfliktech a o jejich rozlišení na ztráty způsobené v boji a civilní ztráty.

Koncepce:

Zaměření této části je převážně kvantitativní a dělí se do tří samostatných dotazníků. První dvě se zabývají ztrátami na životech a jejich poměry a třetí část byla dodána až dodatečně, pro vytvoření kontextu a upřesnění prvních dvou. První dotazník pokrývá největší a nejkrvavější válečné konflikty dvacátého století a další významné konflikty, které jsem zařadil jednak pro jejich známost a také pro to, že svými aspekty ilustrují některé z charakteristik extrémně asymetrické války. Druhý dotazník má stejnou strukturu a v cíleném protikladu se naopak zaměřuje na minoritními konflikty studené války a následujících období. Jeho cílem je ilustrovat minimální povědomí o méně známých konfliktech. Třetí dotazník je pak spíše kvalitativním protikladem k dvěma prvním. Rozšiřuje pole působnosti dotazníků ohledně válečných ztrát o možnost vyjádřit respondentův názor bez znalosti konkrétních cifer.

Tato část výzkumu má dva hlavní cíle. Jednak nejprve vytvořit celkový kvantitativní základ. Tzn. nastínit obecné povědomí respondentů o velkých válečných konfliktech 20. století a tím i válek obecně. Má tedy zjistit, jestli respondenti chápou celkový rozsah velkých válečných konfliktů a také to, jak se moderní válka dotýká populace válčících stran. Druhým úkolem této části je pak vyzdvihnout případné chyby a posuny v percepci obecného kontextu moderních válek.

Hypotéza:

Ačkoli se tato kvantitativní složka mého výzkumu zabývá pouze těmi nejzákladnějšími fakty, které se dotýkají těch nejvýznamnějších válečných konfliktů dvacátého století, přesto očekávám zvýšenou míru chybových odpovědí. A to přesně podle pomyslné časové osy. Předpokládám, že obě světové války, spolu s významnými konflikty jako Korea a Vietnam, by neměly představovat žádný větší problém. Naopak čím blíže budou dané konflikty současnosti, jako např. občanská válka v Jugoslávii, tím bude klesat schopnost respondentů zodpovědět správně. Velmi velkou míru chyb očekávám u druhého dotazníku, díky jeho zaměření na méně známé konflikty lokálního charakteru. Vysokou míru odpovědí pak očekávám u třetího dotazníku, díky jeho spíše kvalitativnímu zaměření a možnosti obejít se bez číselného vyjádření. Celkově však doufám, že se v této sekci projeví následující tendence:

- relativně nízká míra schopnosti respondentů kvantitativně vyjádřit velikost ztrát a tím i celkové proporce významných konfliktů 20. století,

-
- minimální schopnost kvantitativně vyjádřit ztráty minoritních konfliktů,
 - celková neschopnost rozlišit poměr bojových a civilních ztrát ,vyplývající z neznalosti logiky různých forem moderních válek,
 - velké celkové množství chyb na všech úrovních a to v té míře, že umožní určitý kvalitativní výstup, hodnotící obecné povědomí respondentů o konturách moderního způsobu vedení války.

5.1.1 Dotazník č. 1 – Ztráty způsobené hlavními válečnými konflikty 20. století.

Počet respondentů: 30

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést celkové ztráty způsobené první světovou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 2 Můžete uvést celkové ztráty způsobené druhou světovou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 3 Můžete uvést celkové ztráty způsobené Korejskou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 4 Můžete uvést celkové ztráty způsobené Vietnamskou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 5 Můžete uvést celkové ztráty způsobené invazí USA a jejich spojenců do Iráku(2003-2008) a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 6 Můžete uvést celkové ztráty způsobené invazí USA a jejich spojenců do Afghánistánu(2001 – 2008) a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 7 Můžete uvést celkové ztráty způsobené občanskou válkou v bývalé Jugoslávii a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Kvantitativní výstup:

- v rámci obecného vyčíslení ztrát se u významných konfliktů 20. století vyskytlo celkem 191 chybových odpovědí z celkových 210,
- v rámci rozlišení ztrát na ztráty způsobené v boji a civilní ztráty byl počet chybových odpovědí úplný tedy 210 z 210,
- celkem ve 75 z 210 případů respondenti rovnou zvolili variantu odpovědi „Ne, nevím“ ,aniž by se pokusili jakkoliv konkrétně odpovědět,
- pouze ve 12 z 210 případů se respondenti pokusili o rozlišení válečných ztrát na bojové a civilní,
- v rámci otázek č. 5, 6 a 7 žádný z respondentů nedokázal odpovědět na zadané otázky,

-
- minimum odpovědí se též vyskytlo u otázek č. 3 a 4,
 - správné odpovědi tedy byly koncentrovány pouze do prvních dvou otázek, zato však s relativně vysokým procentem úspěšnosti. 8 z 12 respondentů dokázalo určit celkový počet ztrát v první světové válce a 11 z 13 respondentů v druhé světové válce.

Kvalitativní výstup:

Přestože mne samotného překvapila nad očekávání vysoká míra chybových odpovědí, je nutné tato čísla uvést do kontextu. Vysoká míra chybových odpovědí je ovlivněna několika faktory. Za prvé relativně nízkým množstvím respondentů, podmíněným samotnou platformou této práce. Za druhé samotným zaměřením tohoto dotazníku. Ačkoliv se zabývá velmi elementární rovinou vnímání války, přesto se jedná o velmi specifické znalosti, zkoumané na kvantitativní úrovni vždy náchylné na přesnost. Proto celkové výsledné cifry, jako takové, u tohoto dotazníku nepovažuji za příliš relevantní ani důležité. Jako relevantní a užitečné beru spíše určité tendence, které se vyskytly v odpovědích respondentů. Proto jsou skutečným výstupem tohoto i ostatních dotazníků této části právě mechanismy skryté za čísla.

Prvním velmi důležitým faktorem je celkově extrémně nízká schopnost respondentů rozlišit podíl ztrát mezi bojovou a civilní složkou i u největších konfliktů dosavadních dějin. To se projevilo dvěma způsoby. Jednak úplným výskytem chybových odpovědí v této kategorii celkově, a pak především chybným poměrem uváděným respondenty, kteří byli schopni odpovědět. U první světové války se tato škála pohybovala kolem 20% ztrát na straně civilistů, což sice poměrně dobře reflektuje specifika zákopové války, ale zcela opomíjí ztráty civilního obyvatelstva, které celkově dosáhly výše kolem 6,6 milionu životů¹¹⁶, což se pohybuje na úrovni zhruba 2/3 bojových ztrát. To lze považovat za velmi dobrý příklad války, ve které její specifická technická stránka zcela zastíní některé její dopady. Obdobně zajímavá je škála v případě druhé světové války. Zde se rozmezí pohybovalo na hranici 60% ve prospěch bojových ztrát. Tedy zhruba v obráceném poměru, započítáme-li opět masakry civilního obyvatelstva někdy přerůstající v genocidu velmi silně spjaté s touto válkou.

Dalším zajímavým faktem je potvrzení jedné z mých hypotéz, tedy toho že schopnost respondentů kvantifikovat válečné ztráty bude rapidně klesat směrem k současnosti. Respondenti byli celkem solidně schopni určit celkový počet ztrát v obou světových válkách. Ačkoli celková míra odpovědí nebyla nijak vysoká, důležitý je poměr odpověď – správná odpověď, kdy 8 z 11 resp. 11 z 13 respondentů odpovědělo správně. V případech dalších konfliktů však čísla postupně klesala směrem k nule. Důležité je, že přes malou formu odpovědí se respondenti alespoň pokusili určit ztráty válek v Koreji a Vietnamu. Přestože všechny odpovědi byly chybové, naznačuje to alespoň určité povědomí, či jeho pocit, mezi respondenty. U ostatních konfliktů shodně rovnou zvolili odpověď „Ne, nevím“.

¹¹⁶ Westwell, Ian. První světová válka: den po dni. Praha: Columbus: Naše vojsko, 2004. s. 185

V rámci tohoto aspektu je asi nejdůležitějším poznatkem neschopnost respondentů vyčíslit oběti na životech v případě obou největších a nejostřeji sledovaných konfliktů současnosti. V tomto jediném případě považuji za důležitou i holou kvantitativní složku věci. Přestože jsou konflikty v Afghánistánu a Iráku hluboce ukotveny v širokém povědomí, ani jeden z respondentů nebyl schopen jakkoli kvantitativně vyjádřit počty obětí těchto konfliktů, což zajímavým způsobem reflektuje skutečné povědomí o těchto válkách.

5.1.2 Dotazník č. 2 - Ztráty způsobené minoritními válečnými konflikty 20. století

Počet respondentů: 20

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést celkové ztráty způsobené Americkou invazí na Grenadu a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 2 Můžete uvést celkové ztráty způsobené Americkou invazí v Panamě a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 3 Můžete uvést celkové ztráty způsobené občanskou válkou v Somálsku (1992-1995) a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

Otázka č. 4 Můžete uvést celkové ztráty způsobené v arabsko-izraelských konfliktech dohromady a rozlišit počet bojových a civilních obětí(1. Válka za osvobození, 2. Šestidenní válka, 3. Válka Jom Kippur)?

Kvantitativní výstup:

- v rámci obecného vyčíslení ztrát minoritních konfliktů 20. století se vyskytlo celkem 80 chybových odpovědí z celkových 80,
- v rámci rozlišení ztrát na ztráty způsobené v boji a civilní ztráty byl počet chybových odpovědí opět úplný tedy 80 z 80,
- ve všech čtyřech otázkách zvolili respondenti shodně rovnou odpověď „Ne, nevím“, aniž by se pokusili jakkoliv blíže dané úkoly kvantifikovat.

Kvalitativní výstup:

Výsledky tohoto dotazníku mohou být ještě více zavádějící než u předchozího. Na jeho jednoznačný výsledek opět může mít vliv i úzký okruh respondentů. Přesto jej považuji za užitečnou ilustraci několika faktorů. Za prvé velmi nízké úrovně znalostí válečných ztrát u menších konfliktů 20. století. V předchozím dotazníku se jednalo buď o velmi mediálně známé konflikty, nebo přímo o konflikty mající pevné místo v učebnicích, což se odráželo i v míře a sestupné tendenci odpovědí. V tomto dotazníku jsem záměrně zvolil známé, či důležité konflikty, které se však svým rozsahem a dopadem nemohou rovnat výše zmíněným.

Americké invaze na Grenadu a Panamu jsem zvolil ze dvou důvodů. Jednak se jednalo o významné události konce studené války, a pak především proto, že jde o dva velmi ilustrativní reprezentanty mé koncepce extrémně asymetrické války. Občanskou válku v Somálsku a arabsko – izraelské války jsem zvolil také kvůli určité podobnosti. Tentokrát ne však technické, ale spíš mediální. V obou případech se jedná o války mediálně velmi známé. včetně některých detailů, jako hladomor použitý jako zbraň v Somálsku, či cílené útoky na civilní obyvatelstvo v arabsko – izraelských válkách a zvláště jejich pozdějších přesazích.

Celkově tento dotazník velmi dobře ilustroval obě hlavní tendence, které jsem chtěl prozkoumat. Za prvé nízkou faktickou pozornost, která je obecně věnována minoritním konfliktům. V tomto bodě navazují výsledky tohoto dotazníku na klesající tendenci v odpovědích z dotazníku č. 1. Ve své podstatě jsou pomyslným vyvrcholením zmíněné klesající tendence. Jestliže znalost respondentů výrazně klesala od obou světových válek k současnosti, tak také klesala úměrně jejich velikosti. U válek v Koreji a Vietnamu tak alespoň několik respondentů odpovědělo a u současných konfliktů už nebyl schopen odpovědi žádný z respondentů. Na což navazuje totožná situace, jen ve větším měřítku, u tohoto dotazníku. To uvozuje problém obecné známosti některých moderních konfliktů, ale faktickou neznalost jejich kontur. Válečné ztráty v tomto kontextu považuji za indikátor toho, jaká je znalost rozměrů a tudíž i charakteru daného konfliktu mezi respondenty.

Podobně jsou výsledky tohoto šetření zajímavé ještě z jednoho úhlu. Jak jsem již vedl Grenada a Panama jsou velmi dobrými příklady asymetrických válek a arabsko – izraelské války jsou zatím asi posledním, opravdu velkým příkladem střetu mechanizovaných a obrněných sil ve velkém měřítku¹¹⁷. Všechny zmíněné příklady se tak přímo dotýkají mé koncepce extrémně asymetrické války a odpovědi v tomto dotazníku tak částečně vypovídají o znalosti kontextu moderního způsobu vedení války.

5.1.3 Dotazník č. 3 – kvalitativní hodnocení významných konfliktů 20. století

Počet respondentů: 15

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést, které strany lze v rámci první světové války považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál.?

Otázka č. 2 Můžete uvést, které strany lze v rámci druhé světové války považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?

¹¹⁷ Hogg, Ian V. Historie Tanku. Brno: Bonus A, 1996.

Otázka č. 3 Můžete uvést, které strany lze v rámci Korejské války považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?

Otázka č. 4 Můžete uvést, které strany lze v rámci války ve Vietnamu považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?

Otázka č. 5 Můžete uvést které strany lze v rámci občanské války v bývalé Jugoslávii považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?

Výstup:

Vzhledem k odlišné formě tohoto dotazníku se bude lišit i podoba výstupu, jelikož v tomto případě nebylo důležité dělení odpovědí na dobré a chybné. Navíc v rámci tohoto šetření nepovažuji žádné odpovědi za a priori dobré nebo špatné. Důležitá je především samotná forma odpovědí a to, jakým způsobem respondenti přiřazovali kategorie jako „agresor“, „obránce“ a „vítěz“.

První zajímavým faktem tohoto dotazníku je, že celkem ve 29 z 75 případů respondenti rovnou zvolili variantu odpovědi „Ne, nevím“ ,niž by se pokusili jakkoliv konkrétně odpovědět. Je sice pravdou, že skoro polovina těchto odpovědí náleží komplikovanému konfliktu v bývalé Jugoslávii, přesto jsem nečekal tak velkou úroveň neschopnosti respondentů odpovědět na elementární otázky kvalitativního rázu.

Velmi důležitým faktorem tohoto kvalitativního šetření je celkově vysoká míra odpovědí respondentů. Jak jsem naznačil v hypotéze, pro respondenty byla tato varianta základní orientace ve válečné problematice mnohem přijatelnější. Ačkoli se v odpovědích objevila celá řada generalizací cenných pro můj výzkum, respondentům většinou nečinilo problémy určit všechny výše popsané kategorie. Velké množství odpovědí, obzvláště v porovnání s dotazníky č. 1 a 2, tak ,alespoň rámcově, ilustruje odlišnost základních znalostí moderních válek. Elementární úroveň rozpoznávání funkce Agresor – Obránce je jednou samostatnou a vcelku dobře rozpoznávanou rovinou, kdežto jiná, taktéž velmi elementární úroveň celkových válečných ztrát je pro respondenty odlišnou a podstatně složitější rovinou.

Posledním a velmi podstatným výstupem z tohoto šetření je samotná forma, jakou respondenti odpovídali. Podle mého očekávání se totiž dopustili celé řady generalizací různého stupně, přesně v souladu s šablonovitým zadáním zvolených kategorií. Odpovědi respondentů se tak často pohybovaly jen na nejzákladnější úrovni dělení válčících stran ve velmi „učebnicových“ schématech. V případě první světové války se tak velmi často objevovala jen vágní deskripce centrální mocnosti, resp. dohoda nebo dokonce spojení. I přesnější popis válčících stran se pohyboval maximálně na úrovni hlavních soupeřů, tedy přesněji Německa a Rakousko-Uherska proti Velké Británii, Francii a Rusku. Zajímavé je, že např. Spojené státy se ve výčtu objevovaly jen zřídka. Téměř nulové zastoupení měly i další signifikantní účastníci, jako Itálie nebo Turecko. Menší účastníci, jako Belgie, byli opominuti úplně.

V podstatě analogická byla situace u druhé světové války, ačkoli v tomto případě byly odpovědi přece jenom o něco lépe profilované. Hlavní nepřesnosti se opět týkaly hrubého dělení účastníků konfliktu. Zajímavé je, že v převážném množství odpovědí fungovalo spojení Osa – Německo, Itálie, Japonsko, resp. Spojenci – Spojené státy, Velká Británie, Sovětský svaz, Francie. V poměru 8:4 se k výčtu hlavních bojujících stran přidával přídomek “Osa rovná se...” resp. “Spojenci rovná se...” ,jako by samotná kategorie Osa či Spojenci byla významným článkem tohoto spojení.

Tento druh přístupu měli respondenti také v případě válek v Koreji a ve Vietnamu. V obou případech tak často na jedné straně stály Spojené státy a jižní Korea, resp. Vietnam, a v opozici pouze jejich severní protějšky, ačkoliv v obou těchto válkách byly Korea, resp. Vietnam, podporovány širokou koalicí států. Podstatnější však byly drobné nepřesnosti, které se v této otázce vyskytly. Např. označení Spojených států a Korejské republiky jako vítězů války v Koreji, ačkoli tato válka skončila faktickým patem a dodnes trvajícím formálním příměřím. Či označení “Vietnam“ v kolonce vítězů války ve Vietnamu tzn. nereflexivní fakt existence dvou samostatných států, jejichž soupeření bylo příčinou této války. Asi hlavním ukazatelem schematicnosti percepce války v úrovni agresor – obránce zůstává fakt, že 8 z 9 respondentů jednomyslně označilo za původce první světové války centrální mocnosti, ač o příčinách této války je veden velmi dlouhý a vleklý spor¹¹⁸.

5.1.4 Vyhodnocení kvantitativního průzkumu obecných znalostí moderních válek

Přestože celkové výsledky kvantitativního průzkumu hovoří velmi jednoznačně, je výsledky této části potřeba brát s určitou rezervou. Na druhou stranu se ve výsledcích těchto dotazníků projeví tendence, odpovídající mé celkové koncepci. Kvantitativní rovina tohoto šetření je spíše ilustrativní než faktická, přesně tak, jak byla koncipována. Přes celkově úzký okruh respondentů(65) a nevelký rozsah otázek(16) se v odpovědích respondentů adekvátně rozsahu zrcadlily určité základní tendence percepce moderních válek. V celkovém kontextu tento jednoduchý až povrchní průzkum přinesl velmi dobré výsledky. A také, v neposlední řadě, tato první část mého terénního výzkumu potvrdila aplikovatelnost nepřímého přístupu. Za celkový výstup z tohoto kvantitativního šetření považuji tato důležitá fakta:

- potvrzení platnosti šetření pomocí nepřímého přístupu, které tak vytváří základní podmínky pro jeho následnou aplikaci na ostatní části výzkumu,
- potvrzení platnosti zaměření se na chybové hodnoty. Přesněji řečeno získávání výsledků pomocí zaměření se na rozvržení a případné vzorce v odpovědích. Respektive na jejich kvalitativní přesah namísto pouhého kvantitativního výstupu,
- ač marginální, přesto velmi zajímavé výstupy na kvantitativní úrovni, reflektující nejobecnější povědomí o významných konfliktech 20. století. Konkrétněji výskyt úplné škály chybových

odpovědí na otázky jako- počet celkových ztrát způsobených v současnými konflikty v Iráku(30/30) a Afghánistánu(30/30), či rozlišení agresorů a bránících se států v rámci občanské války v bývalé Jugoslávii(15/15). Celkově kvantitativní úroveň tohoto šetření alespoň rámcově naznačila velmi nízkou schopnost respondentů orientovat se v rozsahu a charakteru moderních válek,

- třetím podstatným výstupem je velmi generalizovaný pohled respondentů na složitost moderních válek. V opakovaných případech se dopouštěli šablonovitého hodnocení, či přílišného generalizování a čisté paušálního rozložení válčících stran. Velmi schématický náhled se projevil i u schopnosti identifikovat vítěze a především kategorii agresora.

Výstupy doplňující celkový rámec mé koncepce :

- nízká úroveň schopnosti respondentů orientovat se ve velikosti významných moderních válek,
- chybná nebo nulová schopnost interpretace jejich charakteru ve smyslu dělení ztrát na bojové a civilní,
- minimální míra orientace v minoritních konfliktech,
- generalizace válčících stran a jejich role ve významných moderních válkách.

5.2 Vizualní komparace – kvalitativní analýza elementárních znalostí bojových prostředků současných armád

Tato část mého výzkumu je ve své podstatě vyvrcholením předchozí snahy zmapovat základní percepční modely a jejich charakteristiky v kontextu vnímání moderní války. Jestliže hlavním úkolem předchozích částí bylo nastínit způsob, jakým je moderní válka vnímána a interpretována, tato část se zaměřuje na další cíl této práce. Analyzovat schopnost vizuální identifikace, a tudíž hlavně orientace v bojových prostředcích moderního způsobu vedení války. Tato část je asi hlavním pilířem mého terénního výzkumu. Tématicky se vrací na pomyslný počátek. Vzhledem k dříve nastíněné nízké schopnosti respondentů rozpoznat a analyzovat jednotlivé hlavní prvky moderního způsobu vedení války se tak vizuální rovina jejího vnímání stává klíčovým a zcela zásadním prvkem. Při nejednotnosti teoretického rámce, přetížení příjemců často protichůdnými údaji a neznalosti celkového kontextu problematiky se tak vizuální rovina v mé koncepci stává určujícím faktorem vnímání války. K akceptaci informací na vizuální úrovni není potřeba žádná znalost problematiky. Moderní komunikační technologie dávají vizuální rovině dříve bezprecedentní aktuálnost. A především, koncepce “války v přímém přenosu“ dodává vizuální rovině neuvěřitelnou sugestibilitu. Otázkou však je, jaký je přes svou dostupnost a obrazovou sílu vnitřní obsah vizuální roviny pro běžného příjemce? Zásadní je otázka, zda-li bude vizuální rovina, tedy vzhled jednotlivých zbraňových systémů, pro respondenty vodítkem k orientaci, nebo naopak jen dalším z matoucích aspektů moderní války? Dokáží se respondenti alespoň povrchově orientovat v soudobé vojenské technice? Dokáží od sebe odlišit zbraňové systémy jednotlivých velmocí a určit jejich původ?

Koncepce:

Tato část výzkumu se skládá celkem z pěti samostatných oddílů rozdělených do dvou bloků, které dohromady pokrývají celé základní spektrum zbraňových systémů a vybavení od osobních zbraní jednotlivce až po těžkou pozemní techniku. První blok se v dotaznících č. 4, 5 a 6 zabývá identifikací ručních palných zbraní, resp. pozemní těžké techniky, resp. moderního letectva a druhý blok se zaměří na schopnost odlišit od sebe uniformy současných největších armád, resp. schopnost identifikovat podle výrazných prvků (maskovací vzory, osobní zbraně atd.) vojáky těchto armád. V rámci sledovaných kategorií se opět zaměřím pouze na nejjednodušší rozpoznávací aspekty zbraňových systémů. Zcela pominu zásadní prvky jako technicko-taktická data a způsob použití těchto zbraňových systémů. Tím vynechám jakýkoli ztěžující kontext a zaměřím výhradně na samotnou vizuální identifikaci. Opět tedy půjde o průzkum pouze elementárních aspektů, zaměřený pouze na nejjednodušší vizuální percepce. Respondenti budou mít za úkol identifikaci ve třech kategoriích.

- 1) Typ
- 2) Země původu
- 3) Uživatelé

Hypotéza:

Ve světle předchozí velmi nízké úrovně znalostí, týkajících se obecných kontur moderní války, předpokládám zásadní neschopnost respondentů pozitivně identifikovat zbraňové systémy používané v soudobých konfliktech. Velmi vysokou úroveň chybných odpovědí očekávám ve všech třech základních úrovních. Jak ve schopnosti identifikovat samotný zbraňový systém, tak ve schopnosti určit zemi původu tohoto systému. Úplnou absenci znalostí očekávám v případě popisu rozšíření zbraňových systémů.

Ačkoli je díky moderním médiím vizuální rovina současných válečných konfliktů asi nejsnadněji dostupným aspektem tohoto fenoménu, předpokládám, že se tento fakt nijak výrazně neprojeví ve výsledcích průzkumu. Každá velká západní armáda má často ve výzbroji zbraňové systémy vlastní produkce, což sice na jednu stranu napomáhá jejich odlišení, ale na druhou stranu tak svou různorodostí vytváří tlak na příjemce. Navíc je často vizuální mediální diskurz (viz. 2.1) zaměřen na jednostranné použití síly a hlavně účinku moderních zbraňových systémů a paradoxně tak skrývá samotnou rovinu deskripce těchto systémů samotných. Průzkum by tedy měl teoreticky prokázat následující předpoklady:

- velmi nízkou schopnost respondentů orientovat se v problematice moderních zbraňových systémů obecně,
- minimální znalost jednotlivých typů zbraňových systémů,
- minimální znalost země původu těchto systémů, kombinovaná s úplnou neznalostí jednotlivých uživatelů těchto zbraní,

-
- ve druhé části pak neschopnost rozpoznat příslušníky největších světových armád podle identifikačních znaků ,jako např. vzor kamufláže, osobní zbraně, tvar přilby atd.

5.2.1 Dotazník č. 4 – Schopnost vizuální identifikace zbraňových systémů pěchoty

Počet respondentů: 10

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést typ, resp. název, zemi původu a uživatele pěchotních zbraňových systémů?

Koncepční rozdělení dotazníku:

- A) Samopaly resp. PDW – MP-5, FN-P90, AKSU-74, UZI, vz. 61-Škorpion.
- B) Útočné pušky – AK-47, M-16A2, G3, FN-FAL, M4, AK-74, AUG, FAMAS, vz. 58, SA-80, G-36.
- C) Doplňující zbraně – SVD Dragunov, M82, RPG-7, QBZ-95.

Pozn.: V první části vizuální komparace se zaměřím na asi nejzákladnější součást výzbroje každé armády, tedy na osobní zbraně jednotlivce. Převážnou část prezentovaných zbraní tedy budou tvořit útočné pušky, jakožto hlavní reprezentant této kategorie u současných armád. Pro zjednodušení průzkumu tak trochu paradoxně do zkoumaných položek nezahrnu těžké zbraně jako kulometry, odstřelovací pušky a protitankové systémy, které v současném pojetí pěchotního boje mají prioritu a především v sobě koncentrují většinu palebné síly pěchoty¹¹⁹. Přesto by už tak komplexivní otázku vizuální identifikace ještě více zkomplikovaly, a tak je, za cenu redukce zkoumané hloubky předmětu, vypustím.

Kvantitativní výstup:

- v části A zabývající se samopaly/PDW se vyskytlo 146 chybových odpovědí z celkových 150,
- v části B zabývající se útočnými puškami se vyskytlo celkem 292 chybových odpovědí z celkových 330,
- v části C zabývající se doplňujícími informacemi se vyskytlo celkem 116 chybových odpovědí z celkových 120,
- během celého šetření, týkajícího se pěchotních zbraňových systémů, byli respondenti schopni pouze v devíti případech správně určit daný typ,
- obdobně pouze v 19ti případech byli respondenti schopni určit zemi původu zbraňového systému,
- a jen v 18ti případech respondenti správně určili uživatele zbraňových systémů.

Kvalitativní výstup:

Již první část šetření ohledně schopností vizuální identifikace, velmi jasně naznačila možnosti respondentů v orientaci v současných zbraňových systémech. Tentokrát rozhodně nepovažuji kvantitativní rovinu za jakkoli irelevantní, ačkoli je třeba brát v potaz úzký okruh respondentů. Přesto výsledky vyznívají velmi přesvědčivě. Drtivá většina respondentů nebyla schopna identifikovat prakticky žádný z uvedených příkladů pěchotních zbraňových systémů. O něco úspěšnější byli respondenti v určování země původu a uživatelů, ale i tak se celková úspěšnost pohybovala pod 10%. Navíc se u respondentů projevil mnohé velmi zajímavé tendence v identifikacích, které bych rád zmínil.

Všechny současné pokročilé zbraňové systémy s mnohdy sofistikovaným ergonomickým designem jako MP-5, FN-P90, AUG, FAMAS, SA-80 a G-36 byly respondenty většinou identifikovány jako zbraně americké výroby, ačkoli v tomto případě výrobci pokrývají širokou škálu Od Německa, Rakouska, přes Belgie a Velkou Británii až po Francii. Navíc se většinou jedná o hlavní osobní zbraně jednotlivce některých velkých evropských armád. Proto je, podle mého názoru, tato tendence velmi ilustrativní ve vztahu k obecné percepci války. Takováto desinterpretace, ač nenápadná, je ve své podstatě velmi závažná a naznačuje hodně o tom, jak moji respondenti nahlíží na moderní válku.

Dalším klíčovým prvkem je to, že respondenti prakticky nebyli schopni identifikovat názvy resp. typy pěchotních zbraní. Krom minimálního množství identifikací AK-47, M-16A2, MP-5 a RPG-7, což jsou ale čtyři zástupci světově nejrozšířenějších pěchotních zbraní, byla schopnost pozitivní identifikace nulová. Jasným indikátorem míry znalostí respondentů je fakt, že z 20 položek dotazníku byly identifikovány pouze 4, přičemž nulová identifikace se týkala i zbraní které používá AČR(vz. 58, vz. 61¹²⁰).

Velmi zajímavou tendencí je případ zbraňových systémů AK-74 resp. AKSU-74 a M-4. V obou případech jde o vylepšené varianty dvou nejznámějších palných zbraní, ruské AK-47 a americké M-16. A přestože respondenti právě u těchto dvou zbraní prokázali nejvyšší míru pozitivní identifikace, tak ti samí respondenti už nebyli schopni identifikovat AK-74 a M-4, ačkoli se jedná o jak koncepčně, tak ve značné míře i vzhledově, totožné zbraňové systémy. Přesto díky drobným změnám v konstrukci, a tedy i v celkovém designu většina respondentů nebyla schopna, ani na základě vizuální podobnosti, analogicky odvodit alespoň zemi původu podle podobnosti s AK-47 resp. M-16.

Specifický pohled na schopnost respondentů orientovat se v dané problematice vrhá i neschopnost jakkoli blíže identifikovat zbraňové systémy jako FN-FAL, G3 či SVD Gragunov. Ve všech těchto případech jde o klasické konstrukce studené války a zbraně, které díky jednoduchosti obsluhy, výkonu, spolehlivosti a odolnosti dodnes slouží v obrovských počtech doslova po celém světě. Například jen Heckler&Koch G3 se používá od roku 1959 a v aktivní službě, jako výbava záložních jednotek, či jako rezervní zbraň ve skladech,

¹²⁰ Pozn: Pro upřesnění samopal vz. 61 jeden respondent identifikoval.

se ještě dnes vyskytuje u více než šedesáti armád po celém světě. Obdobně SVD Dragunov je asi nejznámější odstřelovací puška vůbec a v současnosti je používána zhruba v 35 armádách včetně AČR. Přesto všechny tři tyto zbraňové systémy prošly šetřením s úplnou nulou.

Poslední případ, který bych rád zmínil je identifikace britské útočné pušky SA-80 a jejího čínského protějšku QBZ-95. Obě mají relativně podobný design a hlavně obě jsou výraznými představiteli „bullpup“ konstrukce. A obě byli respondenty identifikovány jako ruské. Zajímavý tak je nejenom fakt, že osobní zbraně jednotlivce britské a čínské armády byly identifikovány jako ruské, ale především to, že ruská konstrukční škola, která stvořila chronicky známé zbraně jako AK-47 resp. AK-74, či SVD Dragunov ,systém zásobníku za spouští nikdy nepoužívala.

5.2.2 Dotazník č. 5 – Schopnost vizuální identifikace těžké pozemní techniky

Počet respondentů: 10

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést typ resp. název, zemi původu a uživatele těchto zbraňových systémů?

Koncepční rozdělení dotazníku:

- A) Bojová vozidla pěchoty – M113, M2 Bradley, BMP-1, BMP-2, BTR-80, Type-89.
- B) Tanky – M1 Abrams, Challenger 2, Leopard 2, Leclerc, Type 99, Merkava 4, T-72, T-80.

Pozn.: I v tomto případě, opět pro zjednodušení, jsem omezil výběr jen na nejnútnejší techniku ve dvou základních kategoriích, tedy tanky a bojová vozidla pěchoty. Přičemž i tyto kategorie jsou značně zredukované ve snaze vybrat pouze nejreprezentativnější zástupce.

Kvantitativní výstup:

- v části A zabývající se bojovými vozidly pěchoty se vyskytlo 180 chybových odpovědí z celkových 180,
- v části B zabývající se tanky se vyskytlo celkem 229 chybových odpovědí z celkových 240,
- během celého tohoto dotazníku týkajícího se těžké pozemní techniky nebyli respondenti schopni ani v jednom případě určit typ dané techniky,
- podobně jen v sedmi případech dokázali určit zemi původu,
- jelikož kategorie země původu a uživatelé spolu v tomto dotazníku vždy korespondovaly, tak opět pouze v sedmi případech byli respondenti schopni správně určit uživatele těchto zbraňových systémů.

Kvalitativní výstup:

Druhá část výzkumu schopností vizuální identifikace soudobých zbraňových systémů jen podtrhla většinu tendencí nastíněných v šetření týkajícím se pěchotních zbraní. V případě pozemní techniky se tyto tendence dokonce projeví ještě výrazněji. V této části nakonec nedokázal ani jeden z respondentů určit typ prezentované techniky a celková úspěšnost odpovědí se opět pohybovala na minimálních hodnotách pod 10%. A podobně se v odpovědích respondentů objevily určité mechanismy, stojící za pozornost.

Krom obvyklé škály se záměnami zemí původu se vyskytly i zajímavé způsoby identifikace, opět naznačující nepochopení logiky vývoje moderních zbraní stran respondentů. V podstatě jde o obdobnou situaci jako v případě AK-47 resp. AK-74 a M-16 resp. M-4. Tentokrát se jedná o zcela odlišný způsob identifikace ruských bojových vozidel pěchoty BMP-1 a BMP-2. Oba tyto stroje opět patří mezi světově nejrozšířenější techniku ve své kategorii. BMP-1 byl dokonce pomyslným zakladatelem této kategorie, když v sobě, jako první, koncentroval krom přepravní kapacity i slušnou palebnou sílu, schopnou čelit jak živé síle, tak i těžké technice. V rámci minimální schopnosti pozitivní identifikace techniky obecně, představují čtyři respondenti schopní identifikace BMP-1 obrovské číslo. Přesto u BMP-2 nastala zcela odlišná situace. Ač jsou tyto dva typy zcela totožné koncepčně a vizuálně je na první pohled dělí jen minimum znaků, respondenti identifikovali BMP-2 buď jako americké(2x), britské(1x), či izraelské(1x) vozidlo. Za vozidlo ruské výroby jej neoznačil ani jeden respondent. A vzhledem k faktu, že jsem oba stroje záměrně zařadil asi jen o tři položky od sebe, uvozuje to následující myšlenku. Respondenti projevují tendenci hodnotit každý jednotlivý zbraňový systém nezávisle a bez schopnosti je vzájemně komparovat. Tedy spíš na základě momentálního a intuitivního rozhodnutí, než na základě identifikace, vycházející ze znalostí dané problematiky.

Dalším přínosným faktorem byla celková škála výrobců, resp. zemí původu, kterou respondenti používali v průběhu tohoto šetření. Sice oproti předchozímu dotazníku do škály výrobců zahrnuli i Německo, či Izrael a prokázali tak určité povědomí o tom, že tyto země produkují tento druh zbraní. Ale v rámci stejné logiky pak z výrobců tanků vyloučili země vlastníci tanky zcela vlastní konstrukce jako např. Francii, či Itálii. Nebo třeba z méně známých výrobců Brazílii. Nejevidentnějším příkladem výrazného posunu ve vnímání války je fakt, že ani jeden z respondentů se ani jednou nepokusil identifikovat nějaký zbraňový systém jako čínský.

Posledním rysem, který bych rád okomentoval, je jeden velmi drobný, a přesto důležitý detail. Jeden z respondentů ve svém dotazníku označil u položek č. 9, 10 a 13 zemi původu Německo. Tím této zemi přisoudil tři různé zbraňové systémy z kategorie tanků. Skutečně německý tank Leopard 2, ruský tank T-72 a francouzský Leclerc. Což ilustruje zásadní neznalost jednoho důležitého aspektu moderní války. Minimálně v případě tanků Leopard a Leclerc, se jedná o velmi pokročilé, sofistikované a tudíž finančně nesmírně nákladné konstrukce. Přidáme-li k tomu ještě T-72 dostáváme se do situace, kdy by země velikosti Německa disponovala třemi různými druhy moderních tanků. To by bylo jednak neefektivní, logisticky

obtížné, ale především finančně zcela nereálné. Takováto drobnost je tak přínosným ukazatelem nechápání logiky moderního způsobu vedení války. Přičemž podobné tendence se v odpovědích vyskytovaly i u dalších položek. Příklad Německa je nejvýmluvnější.

5.2.3 Dotazník č. 6 – Schopnost vizuální identifikace leteckých zbraňových systémů

Počet respondentů: 10

Doplňující údaje: viz. příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést typ resp. název, zemi původu a uživatele těchto zbraňových systémů?

Koncepční rozdělení dotazníku:

- A) Stíhací letouny – Mirage 2000, EF-2000, J-10, Gripen, SU-27, F-16, F-18.
- B) Vrtulníky – Mi-17, UH-60, Mi-24, AH-64, AC-130.

Pozn.: Tento dotazník je spíše doplňkovou záležitostí obou předchozích. Má jen velmi stručně ilustrovat možnosti respondentů v kontextu letecké techniky. Oproti původnímu záměru se jedná o velmi výrazně redukovanou verzi. Letecká technika a především její zbraňové systémy jsou natolik komplexní záležitostí, že jsem se rozhodl pro pouze rámcový průzkum této oblasti. Výběr techniky je tak zcela selektivní a čistě ilustrativní.

Kvantitativní výstup:

- v části A zabývající se stíhacími letouny se vyskytlo 194 chybových odpovědí z celkových 210,
- v části B zabývající se vrtulníky se vyskytlo celkem 122 chybových odpovědí z celkových 150,
- během celého tohoto dotazníku, týkajícího se leteckých zbraňových systémů, byli respondenti schopni určit typ pouze ve dvou případech,
- v 21 případech dokázali určit zemi původu,
- totožně s tím v 21 případech dokázali určit uživatele.

Kvalitativní přístup:

Toto šetření v rámci mého terénního výzkumu nijak nevybočilo ze zaběhnutého standartu. Schopnost respondentů pozitivně identifikovat dané zbraňové systémy byla opět velmi nízká. Celková úspěšnost odpovědí byla pod 10%. Přesto lze říct, že v porovnání s předchozími dotazníky, byla míra pozitivních identifikací přece jenom o něco vyšší a to obzvláště v případě vrtulníků. Jinak se opět projevil tendence popsané v prvních dvou šetřeních a komentovat bych chtěl jen minimum nových aspektů.

Za pozornost stojí např. jen velmi omezená schopnost respondentů identifikovat letoun JAS-39 Gripen, který je součástí vybavení AČR. Výběrové řízení, díky kterému je naše armáda těmito letouny vybavena,

vzbudilo svého času značnou mediální pozornost. Nikdo z respondentů také neuvedl jako uživatele AČR u ruských strojů Mi-17 a Mi-24, ač jsou už velmi dlouho páteří našeho vrtulníkového letectva.

Jediný podstatnější komentář bych tak chtěl věnovat rysu, který se pravidelně objevuje ve všech třech částech tohoto šetření. Přímá korelace mezi kategorií země původu a uživatele. Ve zcela mizivém množství případů dokázali respondenti uvést jiné uživatele, než ty, kteří se zároveň objevovali v kategorii země původu. Tento fakt je dalším výrazným a užitečným pohledem na celkové povědomí respondentů ohledně moderního způsobu vedení válek ,resp. informací, získaných na základě jejich vizuální percepce.

5.2.4 Dotazník č. 7 – Schopnost vizuální identifikace kamuflážních schémat

Počet respondentů: 10

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést zemi, která používá tento kamuflážní vzor, resp. uniformu?

Pozn.: Každá větší armáda samozřejmě používá široké spektrum uniforem, uzpůsobených k použití za různých specifických podmínek např. pro boj v džungli, či městské zástavbě. Proto jsem vybral vždy jen jeden typ reprezentující každý zvolený stát.

Kvantitativní výstup:

- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat americký kamuflážní vzor, resp. uniformu.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat nový americký kamuflážní vzor, resp. uniformu používající tzv. digitální kamufláž.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat Ruský kamuflážní vzor, resp. uniformu.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat čínský kamuflážní vzor, resp. uniformu.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat francouzský kamuflážní vzor, resp. uniformu.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat britský kamuflážní vzor, resp. uniformu .
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat německý kamuflážní vzor, resp. uniformu.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat český kamuflážní vzor resp. uniformu.

Kvalitativní výstup:

Výsledky tohoto dotazníku jsou do určité míry dvojznačné. Na jednu stranu vyznívají zcela jednoznačně. Na druhou stranu je takto stylizovaný průzkum znalostí mých respondentů na hraně přístupu výzkumu elementárních aspektů. Znalost kamuflážních schémat je už přece jenom velmi specifickou znalostí, kterou nelze ve větší míře očekávat v rámci obecného povědomí. V tomto případě se však cíleně zaměřuji právě na neznalost respondentů. Kamuflážní schéma, resp. především uniforma, je tím prvním, podle čeho lze identifikovat příslušníka některé z velkých armád. Dokonce je to hlavní identifikační znak, hned vedle osobní zbraně jednotlivce. Hlavním cílem této části tak bylo naznačit, že respondenti se v identifikaci příslušníků velkých armád orientují především díky kontextu. Redukujeme-li jeho přítomnost a omezíme identifikaci pouze na konkrétní aspekt, jako je zbraň či v tomto případě uniforma, respondenti nejsou samozřejmě schopni bez jakýchkoli pomocných kritérií identifikovat redukovaný aspekt. A to tento průzkum ilustroval velmi jasně.

5.2.5 Dotazník č. 8 – Schopnost vizuální identifikace vojáků velkých armád

Počet respondentů: 10

Doplňující údaje: viz. Příloha

Otázky:

Otázka č. 1 Můžete uvést armádu ve které slouží vojáci na uvedených obrázcích?

Kvantitativní výstup:

- 6 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat příslušníka americké armády.
- 3 respondenti z 10 celkových byli schopni identifikovat příslušníka ruské armády.
- 6 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat příslušníka čínské armády.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat příslušníka francouzské armády.
- 2 respondenti z 10 celkových byli schopni identifikovat příslušníka britské armády.
- 0 respondentů z 10 celkových bylo schopno identifikovat příslušníka německé armády.
- 1 respondent z 10 celkových byl schopen identifikovat příslušníka české armády.

Kvalitativní výstup:

Výsledky tohoto šetření přinesly velmi zajímavé výsledky. Přesto je potřeba zdůraznit, že v případě tohoto průzkumu by byla potřeba nejen relativně velká skupina respondentů, ale především velmi široké pole položek k identifikaci. Přičemž by záleželo na jejich přesném pořadí a koncepčním rozvržení. Pak by byla úroveň odpovědí zřejmě ještě nižší a strukturovanější. Příklad vlivu malého pole zkoumaných položek se prokázal u identifikace příslušníka čínské armády, kdy jej identifikovalo 6 z 10 respondentů, ačkoli jinak

nebyli schopni pozitivního určení žádné jiné položky týkající se Číny. Důležitá je pak v tomto kontextu identifikace čtyř zbylých respondentů, kteří vojáka určili jako příslušníka japonské armády. Tuto položku tak determinuje fakt, že tento voják je jako jediný původem z Asie. Podstatné jsou tak dílčí výsledky jako:

- jen 6 z 10 respondentů poznalo příslušníka americké armády, což není nijak vysoké číslo vzhledem k mediální pozornosti věnované válkám v Afghánistánu a Iráku,
- jediný respondent dokázal identifikovat příslušníka AČR, což pro mne bylo překvapivým zjištěním; uvozuje to otázku vztahu mezi schopností orientace respondentů a četností výskytu v médiích,
- podstatná je také extrémně nízká schopnost respondentů identifikovat příslušníky tří největších evropských armád Německa, Francie a Velké Británie, poměr 0:0:2 opět směřuje ke vztahu mezi četností mediálního vyobrazení a schopností orientace respondentů.

5.2.6 Vyhodnocení kvalitativní analýza elementárních znalostí bojových prostředků současných armád

Navzdory výše uvedeným problémům analýza elementárních znalostí bojových prostředků velmi jasně ilustrovala obecné povědomí o konkrétních prostředcích vedení bojů používaných soudobými armádami. V nejobecnější rovině prokázal dotazník velmi nízkou úroveň respondentů identifikovat široké spektrum zbraňových systémů a vybavení, ačkoli jsem všechna zkoumaná pole redukoval jen na nejzákladnější prostředky vedení soudobé války. Nejlépe celou situaci dokresluje fakt, že celková míra úspěšných odpovědí se pohybovala pod 10%. Za nejzávažnější považuji následující výstupy:

- neschopnost identifikovat drtivou většinu typů vojenské techniky. Jednoznačně se tak projevil limity percepce mých respondentů. Celá rovina identifikace se tak prakticky pohybovala v rovině země původu a uživatelé. Samotné zbraňové systémy prostřednictvím mých respondentů zůstaly v podstatě anonymní,
- respondenti často nebyli schopni nijak blíže identifikovat ani ty zbraňové systémy, které patří do kategorie neznámějších a světově suverénně nejrozšířenějších světových zbraní,
- základní identifikace se většinou odehrávala pomocí snahy přiřadit většinu zbraňových systémů buď Spojeným státům, nebo Rusku. Obecně velmi špatně dopadly všechny velké evropské armády, ať už se jedná o Francii, Německo, nebo Velkou Británii,
- téměř nulová byla i celková schopnost respondentů pozitivně identifikovat jakékoliv prostředky používané AČR,
- některé tendence naznačily nepochopení respondentů technickým aspektům moderních armád a jiné nastínily nepochopení logiky fungování moderních armád. Ač se v obou případech jednalo opravdu jen o drobné detaily, považuji náznaky tohoto typu za zásadní.

Výstupy doplňující celkový rámec mé koncepce :

- minimální schopnost orientace v soudobé vojenské technice obecně.
- pomyslná anonymita soudobých zbraňových systémů a okrajová znalost jejich rozšíření.
- schopnost identifikovat převážně jen bojovou techniku náležející USA a nebo, v menší míře, Rusku.
- nulová schopnost identifikovat evropské zbraňové systémy.
- projevení tendencí hovořících o nepochopení logiky fungování moderních armád.

5.3 Doplnkové šetření - analýza znalostí specifických aspektů vojenské terminologie

Tato poslední stručná část terénního výzkumu mne napadla až dodatečně a spíše jen jako určité doplnění a ilustrativní rozšíření mého výzkumu. Neočekávám od ní žádné závažné výstupy a její funkcí je pouze vytvořit kontext k praktickým částem(2, 4) mé práce. Obzvláště analýza záběrů z bojových situací byla složitá, mimo jiné i kvůli nutnosti orientovat se v názvech techniky a především ve zkratkách, které se pro ni ve vojenském kontextu používají. Proto jsem si uvědomil, že znalost těchto zkratek významným způsobem ovlivňuje schopnost rychlé a přesné orientace v prostředí přeplněném informacemi. Ten samý princip funguje i u komparační studie dostupné literatury, kde se sice pohybují "o několik válek zpět", ale samotnou možnost vizuální komparace mi umožnila právě znalost názvů a zkratek specifických pro toto období. Jinak bych si ani nemohl všimnout některých nepřesností, prostě pro to špatné použití názvu/zkratky a tudíž i typu a tím i kontextu jeho použití. Posledním impulsem mi byla právě téměř nulová znalost typů zbraňových systémů projevená mými respondenty.

Cíl:

Ilustrovat neschopnost respondentů orientovat se ve vybraných aspektech současné vojenské terminologie v kvantitativní rovině a umožnit tím určitý kvalitativní výstup.

5.3.1 Dotazník č. 9 – Identifikace specifických vojenských zkratek

Počet respondentů: 10

Doplňující údaje: viz. příloha

Otázky:

Otázka č. 1 *Můžete vysvětlit, co znamenají následující vojenské zkratky?*

Výstup:

Z celkových 120 možných odpovědí se respondentům nepodařilo odpovědět ani jednou. Což přesně splňuje mé výchozí očekávání. Toto zjištění sice není, jak jsem naznačil, nijak překvapivé ani závažné, ale poskytuje

další užitečný údaj. Tento přístup už opravdu nelze plně včlenit do výzkumu elementárních aspektů. Proto jsem jej zvolil. Díky obrovskému množství techniky, zbraňových systémů a vybavení moderních armád je používání základních ustálených zkratk naprostou nezbytností pro rychlou a jednoznačnou orientaci. Svou podstatou však zasahuje za rámec běžných znalostí. A to se projevilo na jednoznačném vyznění tohoto dotazníku. Vidíme tak příklad, kdy se specifické znalosti vojenské tematiky dotýkají i těch nejobecnějších. Navíc v rovině případného vyhledávání informací na internetu bude pro orientaci v nepřehledném množství dat taková znalost čím dál nutnější.

Ač rámcově, výsledky tohoto dotazníku tak dávají další drobný kontext nejen k obecným znalostem respondentů, ale především jsou komentářem jejich schopnosti orientovat se ve specifickém prostředí moderních způsobů vedení války.

6. Závěr

V rámci mého terénního výzkumu, teoretické reflexe a sběru kontextuálních dat pomocí dvou praktických sond, jsem koncipoval následující komentáře k obecné percepci válek:

- Různé možnosti explanace příčin válek. Nejednotnost paradigmatu, která rámuje celkovou snahu o naznačení složitosti percepce války obecně,
- velké množství zásadních rozdílů na kvantitativní úrovni v kontextu druhé světové války, simulující podobný stav přehlcení daty v kontextu současném,
- běžný výskyt protichůdných hodnocení a drobných posunů, měnících pak libovolně vyznění a kontext konkrétních válečných událostí,
- velmi běžné chybné vizuální identifikace bojových prostředků a chybné určení jejich typů, či doby nasazení.
- nízká úroveň schopnosti respondentů orientovat se ve velikosti významných moderních válek, chybná nebo nulová schopnost interpretace jejich charakteru ve smyslu dělení ztrát na bojové a civilní,
- minimální míra orientace v minoritních konfliktech,
- generalizace válčících stran a jejich role ve významných moderních válkách,
- minimální schopnost orientace v soudobé vojenské technice obecně,
- pomyslná anonymita soudobých zbraňových systémů a okrajová znalost jejich rozšíření,
- schopnost identifikovat převážně jen bojovou techniku náležející USA a nebo, v menší míře, Rusku, nulová schopnost identifikovat evropské zbraňové systémy,
- projevení tendencí hovořících o nepochopení logiky fungování moderních armád.

Tyto komentáře jsou myslím velmi ilustrativním vyjádřením mé snahy o základní náhled na vnímání války v současné společnosti. Na druhou stranu je právě ona ilustrativnost maximem, které lze od práce

tohoto rozsahu očekávat. V tomto smyslu má práce svůj účel splnila. Pomocí specificky profilovaných podmínek určila pomyslný směr některých základních tendencí respondentů této práce. Vytvořila tak solidní základ pro případné komplexnější zkoumání této problematiky. Jak ve kvantitativní, vizuální, logické, tak kontextuální rovině prokázala křehkost a snadnou manipulovatelnost s percepčními modely současné války. Tím se splnil hlavní účel mojí snahy. Naznačit, že moderní válka, přes svoji obrovskou diskutovanost, není v rámci obecné percepce žádnou opravdovou a reálnou entitou. Naopak že mnohem pravděpodobněji je spíš, sice velmi povědomou a všudypřítomnou, ale přesto skreslenou, chybně interpretovanou a špatně chápanou součástí každodenní reality.

7. Seznam použité literatury

- Ailsby, Christopher. SS Peklo na východní frontě. Praha: Svojtka&Co., 1999. ISBN 80-7237-145-2
- Bahm, Karl. Berlín 1945 Konečné zúčtování. Praha: Ottovo Nakladatelství 2005. ISBN 80-7360-217-2.
- Barbier, K. M. Kursk – Největší tanková bitva světových dějin. Praha: Ottovo Nakladatelství, 2004.
- Boyle, David. Druhá světová válka. Dobřešovice: REBO, 1999. ISBN 80-7234-032-8
- Butler Rupert. Černí andělé-Historie zbraní SS. Praha: Columbus, 1996. ISBN 80-8592-841-8.
- Contamine, Philippe. Válka ve středověku. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-615-7.
- Ford, Roger. Tank Tiger. Praha: Svojtka&Co., 1999. ISBN 80-7237-030-8
- Gheorghiu – Cernat, Manuela. Arms and the Film. Bucharest: Meridiane, 1983. ISBN 978-80-204-1540-0.
- Hogg, Ian V. Historie Tanku. Brno: Bonus A, 1996. ISBN 0-7026-0075-X
- Hvíždala, Karel. Moc a nemoc médií : rozhovory, eseje, a články 2000-2003. Praha: Máj: Dokořán, 2003. ISBN 80-86569-70-5
- Kopal, Petr. (ed.). Film a dějiny. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2004. ISBN 80-7106-667-2.
- Lamont-Brown, Raymond. Kamikaze. Praha: Beta, 2004. ISBN 80-7306-108-2.
- LeShan, Lawrence. Psychologie války. Praha:BB Art, 2004 ISBN 80-7341-178-4
- Mattson, Gregory L. SS-Das Reich. Praha: Svojtka&Co., 2003. ISBN 1862271445.
- McLuhan, Marshall. Člověk, média a elektronická kultura. Brno: Jota, 2000. ISBN 80-7217-128-3.
- Monaco, James. Jak číst film: svět filmů, médií a multimédií : umění technologie, jazyk, dějiny, teorie. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01410-6.
- Shaw, Anthony. Druhá světová válka den po dni. Praha: Naše Vojsko a Columbus, 2004. ISBN 80-7249-195-4.
- Schulz, Winfried. Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0827-8
- Skřivan, Aleš. Cestou samurajů. Praha: Mladá fronta , 1984 ISBN 80-7312-043-7.
- Townshend, Charles. (ed.). Historie moderní války. Praha: Mladá Fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1540-0.
- Vernant, Jean-Pierre.(ed.). Řecký člověk a jeho svět. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-731-6.
- Virilio, Paul. Válka a film.Červený Kostelec: Mervart 2007. ISBN 978-80-86818-38-2.
- Westwell, Ian. První světová válka: den po dni. Praha: Columbus: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-206-0731-5.
- Anglim, Simon, Jestice, Phyllis, Rice, Rob S. . Bojové techniky starověkého světa. Praha: Deus, 2006. ISBN 80-86215-88-1
- Bennet, Matthew, Bradbury, Jim, Dervies, Kelly, Dickie, Iain, Jestice, Phyllis G. Bojové techniky středověkého světa. Praha: Deus, 2007. ISBN 978-80-8621596-9.
- Festa, David; Tomeš, Jiří; Novotný Josef a spol. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha:
- Halperin, Sandra. War and social change in moder Europe. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 0-521-54015-1.
- Hart, Stephen; Hart, Russel. Zbraně a taktika Waffen SS. Praha: Svojtka&Co. 2000. ISBN 80-7237-241-6

Jordan, David; Weist Andrew. Atlas druhé světové války. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. ISBN 80-7360-273-3

Lucas, James; Cooper Matthew. Hitlerovy elitní jednotky. Praha: Baronet a KK, 1999. ISBN 8072141929.

Lalak Zbigniew; Jedrzejewski Darijus. Ocelová lavina. Hostomice: Intermodel, 1995. ISBN 80-901976-0-4.

Odborné články

SMITH, Philip. Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual. *Theory and Society* [online]. 1991 [cit. 2009-05-03]. 1. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>

HANSON, Victor Davis. The status of ancient military history. *Academic Research Library* [online]. 1999, vol. 63, no. 2 [cit. 2009-20-03]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>

KELLY, Riamond C. The Evolution of Lethal Intergroup Violence. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* [online]. 2005, vol. 102, no. 43 [cit. 2009-20-03]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>.

LEVY, Jack S. Theories of General War. *World politics* [online]. 1985, vol. 37, no. 3 [cit. 2009-20-03]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>.

Nekvapil, Jiří; Leudar, Ivan. Prezentace událostí 11. 9. 2001: Bush, bin Ládín a jiní v interakci. *Sociologický časopis*. 2006, vol. 42, no. 2, s. 353-377.

Web

Www. Wikipedia.org

Www. Liveleak.com

Www. Youtube.com

8. Přílohy

8.1 Dotazníky

8. 1. 1 Dotazník č. 1 Ztráty způsobené hlavními válečnými konflikty 20. století

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 1 – Ztráty způsobené hlavními válečnými konflikty 20. století

Otázka č. 1 Můžete uvést celkové ztráty způsobené první světovou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 2 Můžete uvést celkové ztráty způsobené druhou světovou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 3 Můžete uvést celkové ztráty způsobené Korejskou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 4 Můžete uvést celkové ztráty způsobené Vietnamskou válkou a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 5 Můžete uvést celkové ztráty způsobené invazí do Iráku z r. 2003(a následnou okupací v rozmezí 2003-08) rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 6 Můžete uvést celkové ztráty způsobené intervencí koaličních sil v čele s USA v Afghánistánu období 2001 - 2008 a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 7 Můžete uvést celkové ztráty způsobené občanskou válkou v bývalé Jugoslávii a rozlišit počet bojových a civilních obětí?

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

8. 1. 2 Dotazník č. 2 Ztráty způsobené minoritními válečnými konflikty 20. století

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 2 Ztráty způsobené minoritními válečnými konflikty 20. století

Otázka č. 1 *Můžete uvést celkové ztráty způsobené Americkou invazí na Grenadu a rozlišit počet válečných a civilních obětí?*

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 2 *Můžete uvést celkové ztráty způsobené Americkou invazí v Panamě a rozlišit počet válečných a civilních obětí?*

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 3 *Můžete uvést celkové ztráty způsobené občanskou válkou v Somálsku a rozlišit počet válečných a civilních obětí?*

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

Otázka č. 4 *Můžete uvést celkové ztráty způsobené v arabsko-izraelských konfliktech dohromady a rozlišit počet bojových a civilních obětí(1. Válka za osvobození, 2. Šestidenní válka, 3. Válka Jom Kippur)?*

I. Celkové ztráty:

ANO -

NE, nevím...

II. Rozdělení na civilní a bojové ztráty.

ANO – a) Bojové:

b) Civilní:

NE, nevím...

8.1.3 Dotazník č. 3 – Kvalitativní hodnocení významných konfliktů 20. století

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 3 – Kvantitativní hodnocení významných konfliktů 20. století

Otázka č. 1 *Můžete uvést, které strany lze v rámci první světové války považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?*

ANO - Agresoři:
Obránci:
Vítězové:

Ne, nevím...

Otázka č. 2 *Můžete uvést, které strany lze v rámci druhé světové války považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?*

ANO - Agresoři:
Obránci:
Vítězové:

Ne, nevím...

Otázka č. 3 *Můžete uvést, které strany lze v rámci Korejské války považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?*

ANO - Agresoři:
Obránci:
Vítězové:

Ne, nevím...

Otázka č. 4 *Můžete uvést, které strany lze v rámci války ve Vietnamu považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?*

ANO - Agresoři:
Obránci:
Vítězové:

Ne, nevím...

Otázka č. 5 *Můžete uvést které strany lze v rámci občanské války v bývalé Jugoslávii považovat za agresory, které za bránící se a kdo tuto válku vyhrál?*

ANO - Agresoři:
Obránci:
Vítězové:

Ne, nevím...

8.1.4 Dotazník č. 4 – Schopnost vizuální identifikace zbraňových systémů pěchoty

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 4 – Schopnost vizuální identifikace zbraňových systémů pěchoty

Otázka č. 1 *Můžete uvést typ, resp. název, zemi původu a uživatele pěchotních zbraňových systémů?*

Obrázek č. 1 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 2 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 3 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 4 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 5 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 6 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 7 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 8 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 9 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 10 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 11 Typ:	Země původu:	Uživatelé:

Obrázek č. 12 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 13 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 14 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 15 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 16 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 17 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 18 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 19 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 20 Typ:	Země původu:	Uživatelé:

8.1.5 Dotazník č. 5 – Schopnost vizuální identifikace těžké pozemní techniky

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 5 – Schopnost vizuální identifikace těžké pozemní techniky

Otázka č. 1 Můžete uvést typ, resp. název, zemi původu a uživatele těchto zbraňových systémů?

Obrázek č. 1 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 2 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 3 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 4 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 5 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 6 Typ:	Země původu:	Uživatelé:

Obrázek č. 7 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 8 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 9 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 10 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 11 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 12 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 13 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 14 Typ:	Země původu:	Uživatelé:

8.1.6 Dotazník č. 6 – Schopnost vizuální identifikace leteckých zbraňových systémů

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 6 – Schopnost vizuální identifikace leteckých zbraňových systémů

Otázka č. 1 Můžete uvést typ, resp. název, zemi původu a uživatele těchto zbraňových systémů?

Obrázek č. 1 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 2 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 3 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 4 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 5 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 6 Typ:	Země původu:	Uživatelé:

Obrázek č. 7 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 8 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 9 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 10 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 11 Typ:	Země původu:	Uživatelé:
Obrázek č. 12 Typ:	Země původu:	Uživatelé:

8.1.7 Dotazník č. 7 – Schopnost vizuální identifikace kamuflážních schémat

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 7 Schopnost vizuální identifikace kamuflážních schémat

Otázka č. 1 Můžete uvést zemi, která používá tento kamuflážní vzor, resp. uniformu?

Uniforma č. 1

Země původu:

Uniforma č. 2

Země původu:

Uniforma č. 3

Země původu:

Uniforma č. 4

Země původu:

Uniforma č. 5

Země původu:

Uniforma č. 6

Země původu:

Uniforma č. 7

Země původu:

Uniforma č. 8

Země původu:

8.1.8 Dotazník č. 8 – Schopnost vizuální identifikace vojáků velkých armád

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 8 Schopnost vizuální identifikace vojáků velkých armád

Otázka č. 1 Můžete uvést armádu ve které slouží vojáci na uvedených obrázcích?

Voják č. 1

Armáda:

Voják č. 2

Armáda:

Voják č. 3

Armáda:

Voják č. 4

Armáda:

Voják č. 5

Armáda:

Voják č. 6

Armáda:

Voják č. 7

Armáda:

8.1.9 Dotazník č. 9 – Identifikace specifických vojenských zkratek

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 9 – Identifikace specifických vojenských zkratek

Otázka č. 1 Můžete vysvětlit, co znamenají následující vojenské zkratky?

1) F. M. J. – **F**ull **M**etal **J**acket. Celoplášťová munice, neboli ve vojenském kontextu běžně používaná průbojná munice.

ANO -

NE, nevím...

2) J. H. P. – **J**acketed **H**ollow **P**oint. Poloplášťová munice využívaná především policií a civilními střelci.

ANO -

Ne, nevím...

3) APFSDS – **A**rmor **P**iercing **F**in **S**tabilized **D**iscarging **S**abot. Průbojná protitanková munice.

ANO -

Ne, nevím...

4) HEAT – **H**igh **E**xplosive **A**nti **T**ank. Kumulativní protitanková munice.

ANO -

Ne, nevím...

5) AA(A) – **A**nti **A**ircraft (**A**rtillery). Zkratka pro protiletadlové zbraňové systémy resp. dělostřelectvo.

ANO -

Ne, nevím...

6) SAM – **S**urface **A**ir **M**issile. Raketa země – vzduch.

ANO -

Ne, nevím...

7) CAS – **C**lose **A**ir **S**upport. Blízká letecká podpora.

ANO -

Ne, nevím...

8) JDAM – **J**oint **D**irect **A**ttack **M**unition. Souhrnný název pro municí (leteckou) opatřenou GPS naváděním („Chytrá munice“).

ANO -

Ne, nevím...

9) I. E. D. – **I**mprovised **E**xplosive **D**evice. Improvizovaná nástražná výbušnina.

ANO -

Ne, nevím...

10) SMG – **S**ub **M**achine **G**un. Anglický výraz pro samopal.

ANO -

Ne, nevím...

11) CQB – **C**lose **Q**uarters **B**attle. Boj v uzavřených prostorách. Přeneseně i boj v městské zástavbě.

ANO -

Ne, nevím...

12) NVG – **N**ight **V**ision **G**oggles. Doslova brýle pro noční vidění. Přístroje tohoto druhu obecně.

ANO -

Ne, nevím...

8.2 Přesné rozvržení odpovědí klíčových dotazníků

Vysvětlivky:

N- respondent zvolil odpověď nevím

X- ani jeden z respondentů nebyl schopen odpovědět.

ABC – správná odpověď.

Pozn.: Vzhledem k počtům neuvádím zástupce uživatelů. Někdy je až o několik desítek zástupců. Vždy jen zvýrazním případnou odpověď.

8.2.1 Rozvržení u dotazníku č. 4

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 4 – Schopnost vizuální identifikace zbraňových systémů pěchoty

Obrázek č. 1

Typ:

MP-5

1xMP-5

9x N

Země původu:

Německo

4x USA

1x Rusko,

5x N

Uživatelé:

X

Obrázek č. 2

Typ:

FN-P90

X

Země původu:

3x USA

7x N

Uživatelé:

X

Obrázek č. 3

Typ:

AKSU-74

X

Země původu:

Rusko

1x CZ

2x Rusko

7x N

Uživatelé:

X

Obrázek č. 4

Typ:

UZI

X

Země původu:	X
Uživatelé:	X
Obrázek č. 5 Typ: vz. 61	<u>1x Škorpion</u> 9x N
Země původu:	<u>1x CZ</u> 2x Rusko 7x N
Uživatelé:	<u>1x CZ</u> 9x N
Obrázek č. 6 Typ: AK-47	<u>2x AK-47</u> <u>2x "Kalašnikov"</u> 6x N
Země původu: Rusko	<u>5x Rusko</u> 5x N
Uživatelé:	<u>5x Rusko</u> 2x "Afrika" 5x N
Obrázek č. 7 Typ: M-16A2	<u>2x M-16</u> 8x N
Země původu: USA	<u>3x USA</u> 7x N
Uživatelé:	<u>3x USA</u> <u>2x NATO</u> 5x N
Obrázek č. 8 Typ: G3	X
Země původu: Německo	X
Uživatelé:	X
Obrázek č. 9 Typ: FN-FAL	X
Země původu: Belgie	X

Uživatelé:	X
Obrázek č. 10	
Typ:	
M-4	X
Země původu:	
USA	<u>3x USA</u> 7x N
Uživatelé:	<u>3x USA</u> 7x N
Obrázek č. 11	
Typ:	
AK-74	X
Země původu:	
Rusko	<u>2x Rusko</u> 8x N
Uživatelé:	<u>2x Rusko</u> 8x N
Obrázek č. 12	
Typ:	
AUG	X
Země původu:	
Rakousko	4x USA 6x N
Uživatelé:	4x USA 6x N
Obrázek č. 13	
Typ:	
FAMAS	X
Země původu:	
Francie	3x USA 7x N
Uživatelé:	X
Obrázek č. 14	
Typ:	
vz. 58	X
Země původu:	
Česká Republika	<u>1x CZ</u> 2x USA 7x N
Uživatelé:	<u>1x CZ</u> 2x USA 7x N

Obrázek č. 15	
Typ: SA-80	X
Země původu: Velká Británie	3x Rusko <u>1x Velká Británie</u> 6x N
Uživatelé:	2x Rusko <u>1x Velká Británie</u> 1x Ukrajina 6x N
Obrázek č. 16	
Typ: G-36	X
Země původu: Německo	4x USA 6x N
Uživatelé:	4x USA 6x N
Obrázek č. 17	
Typ: SVD Dragunov	X
Země původu: Rusko	X
Uživatelé:	X
Obrázek č. 18	
Typ: M-82	X
Země původu: USA	X
Uživatelé:	X
Obrázek č. 19	
Typ: RPG-7	<u>1x RPG-7</u> 9x N
Země původu: Rusko	<u>3x Rusko</u> 7x N
Uživatelé:	<u>3x Rusko</u> 7x N

Obrázek č. 20
Typ:
QBZ-95 X

Země původu:
Čína 4x Rusko
6x N

Uživatelé: 4x Rusko
6x N

8.2.2 Rozvržení u dotazníku č. 5

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 5 Schopnost vizuální identifikace u těžké pozemní techniky

Obrázek č. 1
Typ:
M-113 X

Země původu:
USA X

Uživatelé: X

Obrázek č. 2
Typ:
M-2 Bradley X

Země původu:
USA 1x Velká Británie
1x Rusko
1x Německo
1x Izrael
6x N

Uživatelé: 1x Velká Británie
1x Rusko
1x Německo
1x Izrael
6x N

Obrázek č. 3
Typ:
BMP-1 X

Země původu:
Rusko 4x Rusko
6x N

Uživatelé: 4x Rusko

	6x N
Obrázek č. 4	
Typ: BMP-2	X
Země původu: Rusko	2x USA 1x Velká Británie 1x Izrael 6x N
Uživatelé:	2x USA 1x Velká Británie 1x Izrael 6x N
Obrázek č. 5	
Typ: BTR-80	X
Země původu: Rusko	X
Uživatelé:	X
Obrázek č. 6	
Typ: Type-89	X
Země původu: Čína	2x Rusko 1x USA 1x Velká Británie 6x N
Uživatelé:	2x Rusko 1x USA 1x Velká Británie 6x N
Obrázek č. 7	
Typ: M-1 Abrams	X
Země původu: USA	<u>3x USA</u> 1x Velká Británie 1x Německo 5x N
Uživatelé:	<u>3x USA</u> 1x Velká Británie 1x Německo 5x N
Obrázek č. 8	
Typ: Challenger 2	X

Země původu: Velká Británie	3x USA 1x Německo 1x Francie 5x N
Uživatelé:	3x USA 1x Německo 1x Francie 5x N
Obrázek č. 9 Typ: Leopard 2	X
Země původu: Německo	2x USA 2x Velká Británie <u>1x Německo</u> 5x N
Uživatelé:	2x USA 2x Velká Británie <u>1x Německo</u> 5x N
Obrázek č. 10 Typ: Leclerc	X
Země původu: Francie	2x Německo 2x USA 2x Velká Británie 4x N
Uživatelé:	2x Německo 2x USA 2x Velká Británie 4x N
Obrázek č. 11 Typ: Type-99	X
Země původu: Čína	X
Uživatelé:	X
Obrázek č. 12 Typ: Merkava 4	X
Země původu: Izrael	X
Uživatelé:	X

Obrázek č. 13

Typ:
T-72

X

Země původu:
Rusko

2x USA
2x Izrael
1x Německo
5x N

Uživatelé:

2x USA
2x Izrael
1x Německo
5x N

Obrázek č. 14

Typ:
T-80

X

Země původu:
Rusko

3x Rusko
1x Německo
1x Velká británie
5x N

Uživatelé:

3x Rusko
1x Německo
1x Velká británie
5x N

8.2.3 Rozvržení u dotazníku č. 6

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 6 Schopnost vizuální identifikace leteckých zbraňových systémů

Obrázek č. 1

Typ:

Mi-17

X

Země původu:

Rusko

2x Rusko

8x N

Uživatelé:

2x Rusko

8x N

Obrázek č. 2

Typ:

Blackhawk

X

Země původu:

USA

4x USA

6x N

Uživatelé:

4x USA

6x N

Obrázek č. 3

Typ:

Mi-24

X

Země původu:

Rusko

2x Rusko

2x USA

2x Velká Británie

4x N

Uživatelé:

2x Rusko

2x USA

2x Velká Británie

4x N

Obrázek č. 4

Typ:

AH-64 Apache

X

Země původu:

USA

4x USA

1x Rusko

5x N

Uživatelé: 4x USA
1x Rusko
5x N

Obrázek č. 5
Typ:
AC-130 Spectre

X

Země původu:
USA

2x USA
8x N

Uživatelé:

2x USA
8x N

Obrázek č. 6
Typ:
Mirage-2000

X

Země původu:
Francie

1x USA
2x Rusko
2x Velká Británie
5x N

Uživatelé:

1x USA
2x Rusko
2x Velká Británie
5x N

Obrázek č. 7
Typ:
EF-2000

X

Země původu:
Evropská kooperace

4x USA
1x Rusko
5x N

Uživatelé:

4x USA
1x Rusko
5x N

Obrázek č. 8
Typ:
J-10

X

Země původu:
Čína

4x Rusko
1x Izrael
5x N

Uživatelé:

4x Rusko
1x Izrael
5x N

Obrázek č. 9
Typ:
Gripen

2x Gripen
8x N

Země původu:
Švédsko

2x Švédsko
2x USA
1x Rusko
1x Francie
4x N

Uživatelé:

2x Švédsko
2x USA
1x Rusko
1x Francie
4x N

Obrázek č. 10

Typ:
SU-27

X

Země původu:
Rusko

3x USA
1x Francie
1x Rusko
5x N

Uživatelé:

3x USA
1x Francie
1x Rusko
5x N

Obrázek č. 11

Typ:
F-16

2x Gripen
8x N

Země původu:
USA

2x Rusko
2x Švédsko
2x USA
4x N

Uživatelé:

2x Rusko
2x Švédsko
2x USA
4x N

Obrázek č. 12

Typ:
F-18

X

Země původu:
USA

2x USA
2x Rusko
6x N

Uživatelé:

2x USA
2x Rusko
6x N

8.2.4 Rozvržení u dotazníku č. 8

Vnímání války v současné společnosti

Dotazník č. 8 Schopnost vizuální identifikace vojáků velkých armád

Obrázek č. 1

Armáda:

USA

6x USA

4x N

Obrázek č. 2

Armáda:

Čína

6x Čína

4x Japonsko

Obrázek č. 3

Armáda:

Francie

X

Obrázek č. 4

Armáda:

Velká Británie

2x Velká Británie

2x USA

1x Německo

5x N

Obrázek č. 5

Armáda:

Německo

X

Obrázek č. 6

Armáda:

AČR

1x CZ

3x Rusko

6x N

Obrázek č. 7

Armáda:

Rusko

4x Rusko

6x N